ČASOPIS ČS. HOUBAŘŮ

Mykologický sborník

ROČNÍK XXXVII. • V PRAZE V ŘÍJNU 1960 • ČÍSLO 8.—10.

Přehled čeledí a rodů hlenek.

TŘÍDA: Hlenky (slizovky) — Myxomycetes (Mycetozoa, Myxogastres).

Podtřída I. Hlenky vněvýtrusné — Exosporeae.

Výtrusy se vyvinují vně plodnic (sporofórů).
Čeleď I. — Parůženkovité — Ceratiomyxaceae.
Plodnice (sporofóry) membranosní, větvené. Výtrusy bílé, umístěné jednotlivě na nitkovitých stopečkách uprostřed hranatých plošin (areol).

Rod 1. Parůženka — Ceratiomyxa Schroeter.

Podtřída II. Hlenky s výtrusy uvnitř plodnic — Endosporeae.

Výtrusy se vyvinují uvnitř plodnic (sporangií).

Řád I. — Hlenky tmavovýtrusé — Amaurosporales.

Výtrusy při mikroskopickém zvětšení fialově hnědé anebo nachově šedé vyjma Stemonitis ferruginea a Stemonitis flavogenita, jež mají výtrusy rezavé a vyjma Echinostelium, jež má výtrusy bezbarvé).

Podřád I. Hlenky obsahující „vápno" (Calcium carbonatum) — Calcarineae.

Čeleď I. — Vápenatkovité — Physaraceae.
„Vápno" ve tvaru velmi drobných, kulatých zrn (občas ve tvaru vápenatých uzlů, výjimečně schází u rodu Diachea.

Rod 2. Vápněnka — Badhamia Berk.
3. Vápenatka — Physarum Pers.
4. Třístovka — Fuligo Haller
5. Vlnovitka — Erionema Penzig
6. Amfořenka — Trichamphora Jungh.
7. Vápenička — Physarella Peck.
8. Cienkowska — Cienkowskia Rost.
9. Pohárovka — Craterium Trentep.
10. Vejcovitka — Leocarpus Link
11. Dvoukožka — Diderma Pers.
12. Ježatka — Physarina von Höhnel
13. Rozpadnička — Diachea Fr.

Čeleď II. Dvoukožnatkovité — Didymiaceae.

„Vápno" ve tvaru drobných krystalů umístěných na povrchu stěny sporangiální (sporé aneb žádné u rodu Leptoderma).

Rod 14. Dvoukožnatka — Didymium Schrad.
15. Slizenka — Mucilago Adanson
16. Šupiněnka — Lepidoderma de Bary
17. Jemnokožnatka — Leptoderma G. Lister

Podřád II. Černohřívkovité — Amaurochaetineae.

Plodnice (sporangia) bez „vápna".
Čeleď I. Okulenkovité — Collodermaceae.
Plodnice přisedlé s vnější gelatinosní stěnou.

Rod 18. Okulenka — Colloderma G. Lister

Čeleď II. Pazderkovité — Stemonitaceae.
Plodnice zřejmé se stopečkami a kulomelami (vyjma splynulé útvary).

Rod 19. Pazderek — Stemonitis Gled.
20. Nitovláska — Comatricha Preuss
21. Vlasonitěnka — Enerthenema Bowm.
22. Leskněnka — Lamproderma Rost.
23. Rozpadavka — Clastoderma Blytt.

24. Trněnka — Echinostelium de Bary
25. Barbelka — Barbeyella Meylan

Čeleď III. Černohřívkovité — Amauro chaetaceae.
Sporangia tvoří aethalia.

Rod 26. Černohřívka — Amaurochaete Rost.
27. Brefeldka — Brefeldia Rost.

Řád II. Hlenky světlovýtrusé — Lamprosporales
Výtrusy porůznu zbarvené, avšak nikoliv fialově hnědé aneb nachově šedé (vyjma Licea minima a Listerella).

Podřád I. Hlenky baz kapilicia — Anemineae.
Kapilicium schází, je-li však přítomné, pak netvoří uniformní nitky (vyjma u rodu Alwisia).

Čeleď I. Řešetovité — Cribrariaceae.
Stěna sporangiální membranosní, posetá mikroskopickými, kulatými, plasmodickými zrnky (granule) a (výjma u rodu Lindbladia) prostoupena sítí (tedy síť ve stěně sporangiální a nikoliv uvnitř plodnic).

Rod 28. Lindbladka — Lindbladia Fries
29. Řešetovka — Cribraria Pers.
30. Sítnička — Dictydium Schrad.

Čeleď II. Beznítěnkovité — Liceaceae
Plodnice ojedinělé. Stěna sporangiální krustavá aneb membranosní.

Rod 31. Beznitěnka — Licea Schrad.
32. Parazitěnka — Hymenobolina Zukal
33. Kalíšenka — Orcadella Wing.

Čeleď III. Válcovitkovité — Tubulinaceae
Stěna sporangiální membranosní bez plasmodických zrnek (granul), sporangia spojená, tvaru válcovitého aneb elipsoidního.

Rod 34. Válcovitka — Tubifera Gmelin

35. Alwiska — Alwisia Berk. et Br.

Čeleď IV. Síťověnkovité — Reticulariaceae

Sporangia těsně spojená, tvořící obvykle aethalium. Stěny sporangiální neúplné aneb tvoří nepravé kapilicium. Opravdové kapilicium (vlášení) není, vyjma u rodu Liceopsis, kde toto kapilicium jest utvořeno ze sporých, větvených nitek či stužek.

Rod 36. Sloupenka — Dictydiaethalium Rost.
37. Nitrovláska — Enteridium Ehrenb.
38. Síťověnka — Reticularis Bull.
39. Liceovka —Liceopsis Torrend

Čeleď V. Vlčomlékovité — Lycogalaceae·
Sporangia tvoří aethalium. Skutečné kapilicium není, pouze klamné kapilicium (pseudokapilicium) utvořené z větvených, bezbarvých rourek.

Rod 40. Vlčí mléko — Lycogala Adanson

Podřád II. Nitěnkovité — Calonemineae

Kapilicium jest utvořeno z rourovitých nitek, jež jsou buď volné a obvykle nevětvené („elatery") aneb tvoří síťovinu z nitek větvených v širokých úhlech, na jejichž povrchu jsou různé ztlustliny ve tvaru závitů, aneb prstýnků.

Rod 41. Závitěnka — Trichia Haller

42. Sporovláska — Oligonema Rost.
43. Krasovláska — Calonema Morgan

44. Polozávitěnka — Hemitrichia Rost.
45. Kornuvěnka — Cornuvia Rost.

Čeleď II. Vlněnkovité — Arcyriaceae

Vlášení (kapilicium) jest utvořeno z nitek roufovitých, větvených v širokých úhlech a tvořících síťová oka. Nitky hladké aneb pokryté ztlustlinami ve tvaru „kohoutích hřebenů", poloprstýnků (prstýnků u druhu Arcyria annulifera), zubů, bradavek. U druhů Perichaena corticalis a Perichaena quadrata jest vlášení velmi sporé a utvořené z volných nitek.

Rod 46. Vlněnka — Arcyria Wiggers
47. Klubkovlněnka — Lachnobolus Fries
48. Loupavka — Perichaena Fries
49. Minakatelka — Minakatella G. Lister

Čeleď III. Perlenkovité — Margaritaceae

Vlášení jest utvořeno z nitek hutných velmi tenkých, porůznu zkroucených aneb téměř přímých, připojených ke stěně sporangiální, jednoduchých aneb větvených v širokých úhlech.

Rod 50. Perlenka — Margarita Lister
51. Nitověnka — Dianema Rex
52. Prvonitěnka — Prototrichia Rost.
53. Listerelka — Listerella Jahn.

(Červenec 1960)

Dr. Evžen Wichanský:

Jsou bedly Lepiota Hetieri Boudier — bedla Hetierova a Lepiota rufescens (B. et Br.) sensu Lange — bedla narezavělá, totožné?

Д-р Евгений Виханский: **Тождественны-ли грибы-зонтики Lepiota Hetieri Boudier, Lepiota rufescens (B. et Br.) sensu Lange?**

Dr. Eugene Vikhansky: **Lepiota Hetieri Boudier and Lepiota rufescens (B. et Br.) sensu Lange — are they identical?**

Jsou bedly Lepiota Hetieri Boudier — bedla Hetierova a Lepiota rufescens (B. et Br.) sensu Lange — bedla narezavělá, totožné?

Lepiota Hetieri Boudier et Lepiota rufescens (B. et Br.) au sens de Lange sont elles identiques?

Autor tohoto článku zastává mínění, že bedla narezavělá — **Lepiota rufescens** (B. et Br.) sensu Lange jest dostatečně odlišnými znaky charakterizována, aby byla považována za samostatný druh vedle bedly Hetierové — **Lepiota Hetieri** Boudier. Zároveň konstatuje, že bedla narezavělá, již popsal Huysman, není totožnou s bedlou Langeovou a označuje tuto jako **Lepiota Huysmani Wich.**, jako nový druh z blízkého příbuzenstva bedly Hetierové.

L'auteur de cet article exprime son opinion que **Lepiota rufescens** (B. et Br.) au sens de Lange diffère suffisament par ses notes macro- et microscopiques de la lépiote **Lepiota Hetieri** Boudier pour être considérée comme une espèce. En même temps il constate que **Lepiota rufescens** sensu Huysman n'est pas identique avec **Lepiota rufescens** au sens de Lange et que la lépiote de Huysman réprésente une lépiote nouvelle de la plus proche affinité de **Lepiota Hettieri** Boudier à dire **Lepiota Huysmani** Wich.

Obr. 31. Bedla Hetierova — Lepiota Hetieri Bond. Praha - Kinského sady 8. 10. 1954 sbíral E. Wichanský. Foto A. Pilát.

Obr. 32. Lepiota rufescens (B. et Br.) sensu Lauge — bedla narezavělá. V Kinského sadech v Praze 24. 8. 1959 sbíral Dr. E. Wichanský. Foto inž. K. Kunc. Pozn.: Podklad mechu na snímku umělý.

Ve svém díle „Flora Agaricina Danica" známý mykolog Lange popsal a vyobrazil mezi jinými dvě bedly a to: bedlu Hetierovu a bedlu narezavělou. Pokud se týče bedly Hetierovy sensu Lange, již Locquin zjistil, že tato bedla (tab. 14 fig. J) nemá nic společného s bedlou Hetierovou v pojetí Boudiera, ježto odění bedly Langeovy není utvořeno z kulatých buněk (sphaerocyst). Locquin pojmenoval tuto bedlu **Lepiota Hetieriana** Locquin.

Pokud se týče **Lepiota rufescens** (B. et Br.) sensu Lange — bedly narezavělé (1. c. tab. 14 fig. I) Kühner pochybuje o tom, že se jedná o dobrý druh a považuje tuto bedlu za totožnou s bedlou Hetierovou sensu Boudier. Dle mého mínění jde o dobrý, ač velmi blízce příbuzný druh. Níže uvádím popis bedly narezavělé.

Lepiota rufescens (B. et Br.) Lange — bedla narezavělá.

Klobouk až 4 cm v prům., zprvu téměř kulatý, pak polokulovitě zvoncovitý až široce zvoncovitě konvexní, bez hrbolu, zprvu jemně a hustě vločkatý, avšak brzy velmi drobně moučnatě šupinkatý. Šupinky již při slabém doteku a taktéž růstem klobouku opadávají, pročež plodnice jsou na četných místech lysé. Zbarvení klobouku jest zprvu krémové s nádechem růžovým, avšak po proměně vloček v šupinky dostává barvu narezavělou. Klobouk jest tedy hustě tečkovaně narezavěle šupinkatý na špinavě bělavém podkladu. Odění klobouku jest utvořeno z kulatých buněk (sphaerocyst) 15 až 50 μ v prům., téměř bezbarvých aneb častěji bledě hnědavých, průhledných, hladkých aneb více či méně vyplněných zrnitými hyalinními tělísky (asi 1 μ), jež konají vířivý pohyb, aneb z buněk tmavších olivově hnědých neprůhledných.

Lupeny nepříliš husté, volné, avšak netvoří kolem špičky třeně viditelné okruží, zprvu krémové, zvolna hnědnoucí, po usušení čokoládově hnědé.

Třeň bělavý až 4,5 cm vysoký a 4—5 mm tlustý, trochu nepravidelně válcovitý, někdy dolu trochu zúžený, jindy od prostředka nahoru nepatrně ztluštělý, zprvu jako klobouk až k vločkovitému prstýnku jemně vločkatý, pak moučnatě šupinkatý avšak brzy olysává. Pokud se týče vela partiale, toto někdy rychle mizí a zanechává pouze vločkaté cáry na okraji klobouku a jemný mizivý vločkatý prstýnek na třeni vysoko pod kloboukem, jindy opět toto velum jest vatovité a déle persistentní a odpojuje se od třeně kol dokola. Třeň pomačkáním růžoví a pak hnědne.

Bedla narezavělá má pouze marginální cystidy, poněkud kyjovité, 25—30×8—10 μ, někdy nahoře kuželovitě zašpičatělé aneb vzácněji s krátkým zúženým výrůstkem.

Basidie tetrasporické. Výtrusy vejčité 4,5—5×3 μ. Chuť a vůně této bedly jsou nenápadné.

Hab.: Objevuje se vzácně v některých letech v Kinského sadech v Praze v měsíci srpnu v křovinách mezi listím, avšak dne 24. VIII. 1959 nalezl jsem skupinku plodnic této bedly na neobvyklém stanovišti, na dně nory vyhrabané králíkem uprostřed travnaté louky. Exsiccata jsou uložena v herbáři Národního musea v Praze.

Posuzujeme-li bedlu narezavělou nepříliš přesně a podrobně, pak docházíme k posudku, že tato bedla jest totožnou s bedlou Hetierovou v pojetí Boudiera. Obě bedly mají téměř stejné odění klobouku utvořené z kulatých buněk, cystidy a výtrusy jsou jen málo odlišné.

Zjistil jsem však tyto rozdíly: Bedla Hetierova má v primordiálním stadiu tvar kuželovitě zvoncovitý a později vyniklý hrbol. Klobouk bedly narezavělé jest v primordiálním stadiu kulovitý a není

později hrbolatý. Bedla Hetierova jest v primordiálním stadiu tlustě huňatě vločkatá, kdežto bedla narezavělá jest pouze jemně vločkatá. Šupiny na klobouku bedly Hetierovy tvoří velké souvislé plochy a zbarvují se do rezava či rezavohněda a posléze rezavě čokoládova. Bedla narezavělá není huňatě vločkatá, nýbrž pouze jemně vločkatá, vločky se rychle mění (téměř v primordiálním stadiu) ve velmi jemné a roztroušené šupinky bez šupinatých ploch), pročež klobouk jest tečkovaně jemně šupinkatý a brzy na mnohých místech olysává. Srovnáním přiložených fotografických snímků jest makroskopická odlišnost obou bedel dostatečně zřejmá. Bedla Hetierova má výtrusy elipsoidně protažené, na konci uťatě zaoblené s šikmým apikulem 4,7—5×2—2,5 μ, kdežto bedla narezavělá má výtrusy vejčité 4,5 až 5×3 μ. Očekávám, že dalším podrobným prozkoumáním živých plodnic a exsikátů obou bedel bude jejich odlišnost ještě více prohloubena.

Lepiota rufescens sensu Huysman.

Ve svém pojednání „Observations sur le 'genre' Lepiota" (Med. Nederl. myc. Ver. 1943 pag. 46—51 fig. 11) Huysman popisuje bedlu, o níž se domnívá, že jest bedlou narezavělou ve smyslu Langeově. Tato bedla se však liší od bedly Langeovy přítomností faciálních cystid (vedle cystid marginálních), odlišným tvarem těchto cystid jakož i výtrusy. Bedlu narezavělou ve smyslu Huysmana považuji za nový a další druh z příbuzenstva bedly Hetierovy a pojmenoval jsem tento druh **Lepiota Huysmani** Wich. Jedná se o bedlu, jež byla nalezena doposud pouze ve sklenících.

Discussion

Dans la Flora Agaricina Danica de Lange sont imprimées côte à côte deux lépiotes à dire **Lepiota Hetieri** (tab. 14, fig. J) et **Lepiota rufescens** (tab. 14, fig. I) au sens de Lange.

Quand à la **Lepiota Hetieri** Boudier au sens de Lange déjà Locquin a constaté que cette lépiote n'a rien de commun avec la vraie **Lepiota Hetieri** Boudier par raison de l'absence des sphérocystes. Locquin a nommé cette lépiote **Lepiota Hetieriana** Locquin.

Quand à la **Lepiota rufescens** (B. et Br.) au sens de Lange Kuehner exprime ses doutes que la dite lépiote est différente de celle de la **Lepiota Hetieri** typique.

Quoique **L. rufescens** au sens de Lange est d'affinité bien proche de **L. Hetieri** Boudier par son revêtement du chapeau, nous ne hésitons pas de la considérer comme une bonne espèce vu les raisons suivantes:

Comparant les figures photografiques nous voyons que les deux espèces sont bien différentes au point de vue macroscopique. **Lepiota Hetieri** porte dans son état primordial une couche bien épaisse des flocons sur toutes les parties de sa taille. Le chapeau est d'abord conico-campanulé, puis convexe à mammelon plus ou moins discernible, portant un disque farineux bien large et persistant se colorant de roussâtre jusqu'à chocolat roussâtre. Le chapeau de la L. rufescens est dans son état primordial sphérique, puis convexe-campanulé sans mamelon. Le revêtement de cette lé-

piote est finement floculeux et devient bientôt farineux sans disque, les minces verrues farineuses sont d'abord mouchetées, elles se detachent au moindre contact, c'est pourquois le cutis du chapeau devient irregulièrement moucheté et montre de parties chauves. Le chapeau de Lep. rufescens est d'abord crême avec teint rougâtre, puis moucheté des verrues pâle rougeâtres, enfin pâle roussâtres à fond blanchâtre.

Spores de **L. Hetieri** sont elipsoides prolongées 4,7—5×2—2,5 μ tandis que celles de L. rufescens ovoides 4,5—5×3 μ.

Lepiota rufescens (B. et Br.) Lange sensu Huysman.

Dans son traité „Observation sur le 'genre' Lepiota" (Med. Nederl. Myc. Ver. 1943 pag. 46—51, fig. 11) Huysman décrit une lépiote qu'il détermine („après quelques hésitations") comme **Lepiota rufescens** au sens de Lange. La lépiote de Huysman porte outre les cystides marginales des cystides faciales, polymorphes, ventrues-fusiformes, parfois capitées ou même moniliformes. Le chapeau est conique-convexe puis convexe-campanulé, assez charnu; revêtement très sec, formé d'une couche épaisse, d'aspect sableux, pulvérulente-floconneuse, se rompant souvent autour du disque en verrues polygonales et pyramidales, brun-fauvâtre sale faiblement lavé de rose-incarnat, laissant à peine transparaitre, près de la marge, la chair crême-incarnat. Spores ovoides subcylindriques 3,7—6,0 × 2,1—3,1 μ. Toutes les colle ctions provenantes de serres chaudes.

Lange ne nomme pas de cystides faciales. Huysman remarque aussi: „espèce peu différente de **Lep. Hetieri** au point de vue macroscopique". Nous ne pouvons pas bien accepter que Lange ait omis de décrire et de figurer les cystides faciales. Aussi dans notre récolte de **Lep. rufescens** sensu Lange nous n'avons pas trouvé des cystides faciales. Les récoltes de Lange de même que nos collections parviennent du terrain ouvert. Vu les raisons sus-dites nous considérons **Lep. rufescens** sensu Huysman comme une espèce nouvelle à dire **Lepiota Huysmani** Wich., comme plante seconde d'affinité bien proche de **Lepiota Hetieri** Boudier.

Diagnosis latina

Lepiota Huysmani Wich. nom. nov.

Basonym: Lepiota rufescens (B. et Br.) Lange sensu Huysman.

Species Lepiotarum ex proxima affinitate Lepiotae Hetieri Boudier secundum descriptionem Lepiotae rufescentis (B. et Br.) Lange cel. Huysmani in opere „Observations sur le genre Lepiota in Med. Nederl. Mycol. Ver. 1943 pag. 46—51 fig. 11".

Species parva, pileo conico-convexo dein convexo-campanulato, maturitate in verrucas polygonales atque pyramidales brunneofulvas ad fundamentum cremeum soluto, lamellis confertis, cystidiis marginalibus atque facialibus, polymorphibus, ventricoso-fusiformibus nonnunquam capitatis vel moniliformibus, sporis ovoideo-subcylindraceis, 3,7—6,0×2,3—3,1 μ. Habitat in tepidariis.

b) Výzkum a pozorování hub v ČSSR.

Dr. Evžen Wichanský:

Závojenka vmačklá — Entoloma rhodopolium (Fr.) Quél.

Д-р Евгений Виханский: **Entoloma rhodopolium (Fr.) Quél.**

Plodnice rostou jednotlivě, avšak často v trsech.

Klobouk nehygrofánní (za sucha i za vlhka stejně zbarvený), 4—6—(8) cm v prům., nad třeněm pod hrbolem dosti tlustě masitý, avšak od hrbolu k okraji s velice tenkou dužninou, zprvu tupě kuželovitý, pak kuželovitě zvoncovitý, s vyniklým tupým hrbolem, konečně ve stáří ploše rozložený se širokým, plochým a vmačklým hrbolem, s okrajem zprohýbaným. Okraje klobouku jsou téměř vždy ke třeni zalomené. Klobouk jest bělavý (špinavě bělavý), trochu s olivovým nádechem, ve stáří mastně lesklý, excentrický.

Lupeny husté, bílé, pak růžové, nevětvené, dlouhé, s krátkými se střídající, u třeně vykrojené anebo slabounce zoubkem sbíhavé.

Třeň čistě bílý, hutný a pevný, bez kanálku, o něco delší nežli průměr klobouku, válcovitý, uprostřed 5 až 10 mm tlustý, dole kyjovitě ztluštělý až na 1,5 cm, přímý aneb pokřivený, pomačkáním slabě hnědnoucí.

Výtrusný prach růžový. Výtrusy kulatě hranaté (isodiametrické), 8—10, 5×7—8 μ.

Závojenka vmačklá roste v listnatých lesích, hlavně v bučinách a dubinách již od poloviny května až do podzimu hojně, často v trsech (4—5 plodnic) a třeně jsou více či méně srostlé. Dužnina jest čistě bílá, neměnlivá. Vůně skoro žádná anebo nepatrně moučná. Jest to houba **jedovatá.** Ve stáří poznáme tuto závojenku podle **mastně lesklého klobouku** a vmačklého hrbolu, taktéž podle růžového prachu výtrusného.

Došlo 17. V. 1960.

Hřib královský.

Boletus regius Krombholz.

Překrásný hřib, který Krombholz pojmenoval pro jeho zlatožlutý, krásně červený klobouk do zlata žlutý — královský. Poznal jej na pražském trhu a v hájích v okolí pražském, kde i dnes místy náhodou se ještě nalezne a kde byl kdysi mnohem hojnější. Houba překrásná, půvabná a sympatická. Kdo jej sbírá poprvé, je jím udiven. Tak jej sbíral náš spolupracovník Fr. Procházka ve své místní výzkumné oblasti v „Bažantnici" (dubině) u Dačic 28. VI. 1948 a napsal do naší poradny (ústavu): „V malém úseku mé mykol. zahrady doste pod duby velký, krásný, žlutomasý hřib s kloboukem karmínově červeným, nohou silnou, krásně žlutou. Je však možno říci, že se ve všem i chutí a vůní podobá hřibu obecnému. Zdejší lid jmenuje tento hřib „hřibem královským". Při tom jej vymaloval. Potvrdil jsem mu, že jde opravdu o hřib královský — B. regius Kr., jehož jméno místy zlidovělo.

Stručný popis: klobouk zprvu kulovitý, později rozšířený, 7—12—20 cm šir., suchý, hladký, dlouho tlustě a pevně dužnatý, na žlutém poli různě růžově krvavý. **Třeň** je v mládí trochu břichatý, později kuželovitě (válcovitě) protáhlý, živě žlutý, na slunci na spodu s růžovým nádechem, s bledší síťkou, 4—6—10 cm dlouhý, 2—5 až 3—5 cm tlustý. **Trubky** v mládí velmi krátké, zprvu 5, později 8—10 mm dlouhé, u třeně vykrojené, husté, zlatožluté s ústím

drobným, okrouhlým, stejně zbarveným. **Výtrusy** bledožluté, protáhlé, válcovitě vřetenovité 11—13/4—4,5 μ. **Dužnina** v celé plodnici jemná, tvrdá, téměř nečervivějící, sírově žlutá, na lomu bez proměny, houbovitě vonná a chutná.

Houba dávno kodexová, užitkové hodnoty IA tř., velmi oblíbená a vysoce ceněná. Hodí se výtečně do jídel, na vaření a ke zmrazování. Plodnice často

Obr. 33. Hřib královský — Boletus regius Krbh. Výborný I A tř. Kreslil podle plodnice nalezené na hrázi rybníka „Datlík" u Nového Hradce Králové inž. Miroslav Smotlacha.

ve shlucích. Je to trvalý symbiont dubu, buku a snad i habru. Roste 30—40 let pod nimi na témže místě v teplejších krajích Evropy a také u nás na půdě spíše těžší, vápenité, jílovité. Od června do září, nejvíce v červenci a v srpnu. V teplých částech ČSSR je v lesích listnatých dosti častý, zvláště v krajích středních Čech, jižní Moravy a na Slovensku, kde jej Murgaš zařadil do profesionálního sběru. (Obraz Drázdy.) Musel bych jmenovati sta míst, odkud jsem jej dostal od r. 1909 na výstavy, přednášky a do poradny. V r. 1932 vyrostl náhle pod duby na hrázi královéhradeckého rybníka „Roudničky". I na královéhradeckém trhu se objevuje donášen z dalekých teplých dubin např. u Dobřenic, Žiželic, Poděbrad. Sám jsem jej sbíral u Žehuně, Hořic, v listnatých lesích u Nechanic, kde jej sbíral také např. Inž. Krečner.

O hřibu královském psal u nás velmi podrobně a krásně jej zobrazil ve svém díle o českých houbách Krombholz, který jej seznal, jak jsme již řekli,

na Uhelném trhu v Praze. Podle Krombholze pokračoval Lohrins-Čelakovský, Bezděk-Luňáček aj. V „Houbách hřibovitých" r. 1909/11 zařadil jsem hřib královský do žlutohřibů — Auriboleti, jež vynikají žlutou, tvrdou dužninou. Tam patří i blízcí jeho příbuzní: hřib bronzový (panenský, panský, kamenný) — B. aereus Bull. — Kromb., appendiculatus Schff/Ricken pp.) a jeho bratr hřib vonný — B. fragrans Witt., který je mu daleko bližší nežli hřib královský — B. regius Kromb. Hřiby bronzový a královský liší se morfologicky, chemicky a zejména také biologicky. Odlišný je i příbuzný hřib letní — B. aestivalis Kallenbach a růžovník — B. fuscoroseus Sm. K Auriboletům druží se jednak Subtomentosi a to hlavně podoubník kozí pysk — B. subtomentosus L. a hřib přížívný — B. parasiticus Bull., jednak Luridi — modráky, z nich uvedu hřib (modrák) hlohový — B. crataegi Sm. Přechod k bělohřibům — Leucoboleti činí hřib skvrnitý — B. impolitus Fr.

Hřib královský je dnes znám všem našim pokročilejším houbařům — nikoliv však všude a všemu lidu.

Dr. F. Smotlacha: Atlas hub II. díl (nevyšel)

J. Chmelíček:

Smotlachovy houby hřibovité

И. Хмеличек: **Грибы Boletaceae** Смотлахи. (Продолжение.)

(Dokončení)

Hřiby v užším smyslu.

a) S výtrusy žlutohnědými, rod Boletus Dill ex Fr, většinou s třeněm břichatým, modráky, žlutohřiby a bělohřiby.
b) S výtrusy růžovými, rod Tylopilus Karsten, podhřib hořký a kožnatý.
c) S výtrusy tmavonachovými, rod Porphyrellus, černoch.
d) S výtrusy bílými, rod Gyrodon, hřibník kaštanový a siný.

Rozdělení rodu Boletus.

I. Modráky, a) sladké, černomodrající: nachový s třemi formami, satanonovité: hřib satanovitý, satan, hřib hlohový, kolodějovité: dubový, lipový, lískový, kovář, vlčí.

b) Hořké. Ty nemají třeň břichatý, ale válcovitý, blíží se k poddoubníkům. (Mohly by se připojit hned za poddoubníky, ale nachový je nejblíž k sadnímu. Hřib podezřelý, kříšť trojpásý.

II. Žlutohřiby, a) se síťkou: přívěskatý, vonný, letní, královský, růžovník.
b) bez síťky: plavý čili skvrnatý.

III. Bělohřiby, a) bez sítě: plavý či bledý, hnědý, tuhý čili kravský.
b) se síťkou: borový, obecný, dubový a černák.

Rozdělení modráků může být i jiné podle třeně:

Luridi: Třeň bez sítě a bez teček: vlčí. (Bol. erythropus ve smyslu Kallenbachově, ne Friesově).
Třeň bez sítě s dubkami: kovář (Bol. erythropus Fr).
Třeň se sítí: všechny ostatní s třeněm břichatým.
Amari: Třeň válcovitý: hořké modráky.

32. Hřib purpurový.

V Monografii je na čísle 23 popsán Boletus purpureus Fr., synonym B. sanguineus Krejčí-Bill, sanguineus rhodoxanthus Krbh. Popis v knize „Padesát druhů hub" od Smotlachy a Vejrycha byl později doplněn v Mykologickém sborníku 27/68 a 29/30. Má tři formy.

Nejčastější je základní forma, celá purpurová, Boletus rhodopurpureus typicus Smotlacha. Roste v polostínu, má-li tam přístup slunce, vzácně v horských lesích v symbiose s dubem.

Druhá forma, žlutá z dvojitého stínu nebo ze země přikryté listím, Boletus xanthopurpureus Smotlacha, sulphureus Smotlacha, kterou Kallenbach zobrazil a popsal jako Boletus pseudosulphureus Kallenbach. Častěji se užívá jméno Boletus junquileus (Quéll) Boudier. Maso, klobouk, třeň i póry jsou žluté, póry zezelenají. Protože třeň je bez sítě, podobá se značně hřibu nahotřeňovému Bol. Quéletti Schulzer. Pilát ho vede jako jeho synonym.

Třetí forma z plného slunce je menší než typická, modrák plně nachový, Boletus polypurpureus Smotlacha, eupurpureus Smotlacha. Chováním na slunci se úplně podobá hřibu sadnímu, s nímž má společné silné modrání dužniny.

Hřib sadní roste vždy pod lipou a třeba i mimo les, purpurový roste jen pod duby. Oba mají tři formy, které by se mohly považovat za samostatné druhy. Oba jsou jedlé, ale silné modrání odstrašuje od požívání v kuchyni. Hřib nachový je jedlý jen po zvláštní úpravě, hodnoty IE. Je to nejkrásnější hřib. Třeň je zbarvený jako klobouk, se sítkou velmi jemnou. Dužnina je žlutá, silně modrající, po usušení opět žlutá. Vědecké jméno se udává obyčejně Boletus purpureus Fries, ale jedině správné pojmenování je **Boletus rhodopurpureus Smotlacha 1952.** Jeho latinská diagnosa je v 29/31. Je to opravdu dobrý druh nový, jak se potvrzuje v Preslii 1955 na str. 288. Pod jménem Boletus purpureus Fr. p. p. popsal Fries několik druhů, aniž je rozlišil. Dnes to jsou dva druhy: B. rhodopurpureus Smot. a B. rhodoxanthus Kallenbach, s kloboukem světlejším, narůžovělým, skoro jako satan a proto mu dal Smotlacha české jméno satanovitý.

33. Hřib satanovitý.

V Monografii je jen náznak tohoto hřibu satanas beta. Je satanu tak podobný, že se s ním stále zaměňuje, liší se jen hlavou místy červeně zbarvenou. Satan roste výhradně v slunných dubinách, satanovitý i ve smrčinách, jedlinách, v borech, ve smíšených lesích jehličnatých s dubem a habrem. Hřib satanovitý je menší než pravý satan, obyčejně tmavší a červenější. Modrák satanovitý má dužninu sytě žlutou a silně modrající, satan má dužninu žlutobílou a méně modrající. Modrák satanovitý, Bol. satanoides Smot. je houba sluneční.

Typická forma roste v polostínu. Je šedobílá až šedohnědá, satanu nejvíc podobná. Ochutnáte-li ji za syrova, nevzbuzuje zvracení. Je totožná s Boletus satanicolor Pilát, rostoucí v Malé Asii.

V plném stínu je šedohnědý s nádechem olivovým, s nohou červeně síťkovanou, Boletus calopus Fries, červenka.

Na plném slunci je matně červený, krvavý i červenožlutý, Boletus rhodoxanthus Krombholz i Kallenbach. Je to Bol. sanguineus Smotlacha. (Podle Mosera je variací purpurového, podle Piláta je synonym purpurového.)

Na Hradecku říkají modráku satanovitému koloděj. Modrák satanovitý není v cizí literatuře jmenován jako B. satanoides Smotlacha, ale jako Bol. **rhodoxanthus Kallenbach,** někde jen jako variace purpurového. V Mykologickém sborníku 13/106 se hřib satanovitý považuje za identický s Bol. rhodoxanthus Kbch. v 16/137 s Bol. purpureus Kallenbach. Jeho vědecké jméno je **Bol. rhodoxanthus Kallenbach.** České jméno má hřib (modrák) satanovitý. Sanguineus Smotlacha je Bol. rhodoxanthus Krbh.

V prvních popisech 1911 a 1921 zdůrazňuje Smotlacha klobouk s červenavým nádechem. Roku 1947 se rozpíná do širšího pojetí druhu, klobouk barevně varíruje vlivem stanoviště působením slunečních paprsků. Otázka

identity Bol. calopus Fries není dosud definitivně vyřešena. Nejpodrobněji je hřib satanovitý popsán v Atlase hub jedlých a nejedlých a později je ještě o něm zmínka v Myk. sb. 29/32. Barevné fotografie a popisy hřibu purpurového dodá inženýr Kunc.

Shrnutí o hřibu purpurovém a satanovitém.

Fries popsal několik druhů pod jediným jménem Boletus purpureus Fries, aniž je rozlišil. Moser ve svém klíči z roku 1955 již rozlišuje Purpurrötling a Rosahütiger Rötling, což není nic jiného než hřib satanovitý, růžově kloboukatý. Purpurový je v mládí šedohnědý, později purpurově červený, satanovitý je bělavý se světlou růžovou, ve stáří se sklonem do žlutohněda. Purpurový má rourky stále purpurové, satanovitý v mládí zlatožluté, ale pak purpurově červené. Oba mají na třeni málo zřetelnou síťku.

Smotlacha již před tím rozeznává také dva druhy, ale v každém druhu rozeznává tři variety, tedy dohromaly 6 variet s 14 jmény, která srovnal podle toho, rostou-li a) v polostínu, b) v plném stínu, c) na slunci.

Hřib purpurový má jména a) B. purpureus Fr. sensum Smotlacha 1911, rhodopurpureus Smot. 1952, oba fialově nachové, b) xanthopurpureus Smot., sulphureus Smot., pseudosulphureus Kbch, jedním jménem hřib žlutonachový, c) polypurpureus Smot., eupurpureus Smot., zvaný plně nachový.

Hřib satanovitý má jména a) satanas beta, satanoides typicus Smot., satanicolor Pilát, b) calopus Fr., satanoides calopus Smot., červenka, který podle jiných autorů je křišť. a sem by nepatřil, c) B. sanguineus Smot., rhodoxanthus Kbch, nachově krvavý čili satanovitý.

Těchto 14 názvů jsou vlastně jen 3 poddruhy nebo variety.

A) Fialově nachový má poslední název **Bol. rhodopurpureus Smotlacha** 1952. Je to dobrý druh nový, jak se potvrzuje v Preslii. Zatím není veden ve světové literatuře, ale doufám, že v ní brzy bude.

B) Hřib modrožlutý čili žlutonachový, Bol. xanthopurpureus Smot., pseudosulphureus Kbch, častěji B. **junquileus (Qu) Boud.** je ve světové literatuře veden.

C) Hřib satanovitý, Bol. sanguineus Smotlacha je ve světové literatuře znám pod jménem **Bol. rhodoxanthus Kbch.**

34. **Satan.**

V Monografii pod č. 26 je **Bol. satanas Lenz,** modrák satan, se syn. sanguineus Krbh, luridus Viviani, marmoreus Roques. Satan je jedna z nejkrásnějších hub. Klobouk je bělošedý, póry rudé. Krátký třeň je jako soudek, na žluté půdě červeně síťkovaný. Bledožlutá dužnina na čas modrá a pak je šedobílá. Je příjemné chuti jako lískové oříšky. Okusíme-li třeba jen malý kousek, dostaví se prudké vrhnutí, průjmy neustále za sebou až do vyčerpání. Druhého dne se člověk zotaví, neumře, ale mnoho zkusí. Je to houba teplomilná, za studených let se ani neukáže.

Satan má dva dvojníky. Hřib hlohový je stejně jedovatý za syrova jako satan. Hřib satanovitý je jedlý. Beneš v pátém ročníku napsal: Tvrdí se, že satan dobře připraven, je neškodný. Nemohu se zbavit myšlenky, že v těch případech, kdy se zdál neškodný, byl sněden modrák satanovitý a ne satan. Kdo nezná dobře pravého satana, bude považovat modráka satanovitého za satana. Oba rostou na podobných místech.

Satanu se podobá hřib červenka, Bol. calopus Pers. Odlišuje se tmavším kloboukem a šedožlutou vrstvou trubek. Vlčák se liší oranžovými trubkami. V Boletineích je vedle typické formy popisována odrůda s kloboukem též bělavým, ale vždy s červeným nádechem. Tuto formu v okolí Radotína požívají. Později tuto formu Smotlacha povýšil na nový druh, modrák satanovitý. Mladý satan má dužninu žloutkově žlutou.

V Časopise č. houbařů 7/65 má připojené jméno bliják, koloděj, císařský modrák. V 7/66 se Smotlacha domnívá, jestliže někteří jedli satana beze škody, že jedli podobný hřib satanovitý nebo i dobře uvařeného satana.

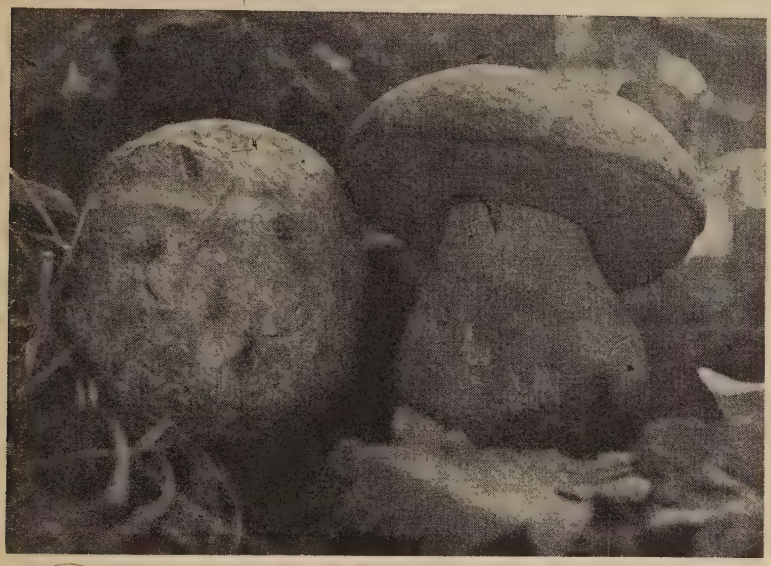

Obr. 34. Satan — Boletus satanas Lenz. Jedovatý. Značně zmenšené dospělé plodnice. Foto: Inž. K. Kunc.

I když je satan na ohni dobře připraven a pro někoho jedlý, nemůže se tvrdit všeobecně pro každého. Pro praktického houbaře platí, že satana k jídlu nesbírá.

35. **Hřib hlohový.**

Hřib hlohový je poprvé veden v Boletineích 1911 na čísle 25 pod jménem modrák letní, Boletus aestivalis Paulet-Fries, synonym vitellinus Persoon, candicans Fries, albidus Roques. V Atlase hub jedlých a nejedlých od Smotlachy se nazývá **Boletus crataegi Smotlacha,** aestivalis Smotlacha. Jméno crataegi opakuje Smotlacha na 27/69 a praví, že má dvě formy a na 29/32 opět s poznámkou, že na plném slunci je na noze červenavě skvrnitý, Bol. lupinus Fries Krombholz, sanguineomaculatus Krombholz a že tuto formu nazval Velenovský později hřibem Fechtnerovým. Hásek píše o něm v 28/112. Potom není o něm dlouho zmínka, až v Kallenbachově klíči na 34/42 a v Mosrově klíči na 34/49, v obojím případě Boletus aestivalis Fries má české jméno hřib hlohový. Protože došlo ke změně jména z aestivalis Paulet na crataegi Smotlacha, neuškodí sledovat Smotlachovy popisy od prvního ročníku do roku 1950.

V 1/84 je vysvětleno české jméno. Lid jej nazývá modrákem hlohovým nebo pastviňákem, protože s oblibou roste při krajích hájů, kde bývají hlohové keře a kde se pase dobytek. Jest jedlý. Pevná a tuhá dužnina připomíná hřib panenský i vonný a královský, s nimiž se vyskytá na po-

dobných půdách. Má bílý klobouk, trubky a břichatý třeň jsou žluté. V 1/219 je upozorněno na možnou záměnu s hřibem obecným, jemuž se na první pohled podobá. Má klobouk krásně šedobílý a nažloutlou břichatou nohu. Prozradí se zelenomodrající dužninou. Nebyla by však chyba, kdybychom se zmýlili. Modrák hlohový je houba chutná a jedlá. V 2/37 píše Smotlacha, že modrák hlohový připomíná hřib plavý (impolitus Fries) nebo vonný xanthroporus Krombholz. Určení aestivalis Fries mu plně neodpovídá, neboť Fries ve svém popisu se nezmiňuje o modrání dužniny a zelenání trubek, jež se u typického druhu vždy vyskytá. V 22/19, 23/108 se již píše o otravách modrákem hlohovým, i v 28/112. Systematické zařazení Smotlachovo je v 27/69. Hřib hlohový patří mezi modráky satanovité a má dvě formy: a) typickou, b) Boletus sanguineomaculatus Krbh, což je Bol. Fechtneri Velenovský.

Nejlepší popis Smotlachův je v Atlase hub. Klobouk, polokulovitý jako u satana, šedobílý, jemně ojíněný. Trubky a noha žluté, na průřezu rychle modrající. Noha později síťkovaná a soudečkovitá. Roste obyčejně v chomáčcích na krajích dubin, bučin a habřin, kde roste hloh, a vzácně. Chutná oříškově jako satan, vůni má ovocnou, ale po ochutnání dostaví se za dvě hodiny vrhnutí a průjmy. Tvoří přechod od modráků ke skupině tvrdých žlutohřibů. Shrneme-li, vidíme, že Boletus crataegi Smotlacha je překřtěný Boletus aestivalis (Paulet) Fries s jinými vlastnostmi. Mohl by to být i medotrpký (B. amarus Pers.).

Druhové jméno aestivalis způsobuje mnoho zmatků, u každého autora je to jiný hřib a není shody. Někteří autoři pokládají Boletus aestivalis (Paulet) Fries za druh pochybný, jiní praví, že Bol. aestivalis (Paulet) Fries 1836 je hřib dubový. Boletus aestivalis (Hussey) Fries 1874 že je starý hřib plavý, Kallenbach v roce 1930 popsal Bol. aestivalis Fries jako Boletus Romelii Kallenbach. Pilát píše, že Boletus aestivalis ve smyslu Smotlachově je patrně totožný s hřibem panenským. Roste pod hlohy a proto jej Smotlacha nazývá modrák hlohový. Jinak by mohl být totožný s Bol. Fechtneri, který roste pod různými stromy listnatými a také pod hlohy. U hřibu Fechtnerova uvádí Pilát synonym a Boletus aestivalis Kallenbach 1927, non Paulet nec Fries nec Husey, Boletus Romelii Kallenbach 1931. U hřibu plavého má Pilát mezi synonymy Bol. aestivalis Hussey a Fries. U Mosera 1955 je totéž, co u Piláta. Friesova diagnosa z roku 1849 se může vztahovat na několik hřibů. Zatím budeme používat vědeckého názvu **Boletus crataegi Sm.**, ale latinská diagnosa nebyla dosud nikde uveřejněna.

Viz dále číslo 45, hřib letní.

36. **Koloděj.**

V Monografii je pod tímto jménem na č. 22 Boletus luridus Schff, B. rubeolarius Bull, B. satans Rostk. Lidové jméno koloděj patří někde všem modrákům a je správnější užívat jméno kolář. Klobouk je jemně ojíněný, rezavě šedý až hnědý. Trubky špinavě žluté s načervenalým ústím, po doteku tmavě modrozelené. Třeň zpočátku silně břichatý, později válcovitý, žlutohnědý, s význačnou načervenalou síťkou, hlavním to znakem koláře. Dužnina celé plodnice je žlutá, při porušení rychle modrající. Roste v listnatých lesích zvláště pod duby. Roste-li kolář pod lipami, má dužninu červenavou, takže Bezděk jej pokládal za nový druh a nazval jej Boletus erythrotheron Bzd, modrák rudomasý. V 29/32 jej Smotlacha nazývá tiliaceus Sm. V Monografii je veden pod jménem Bol. cruentus Vent, v závorce B. erythrotheron Bezděk, na čísle 27. Smotlacha přidal ještě třetí formu z lískových ořešin, živěji zbarvenou. Je to Bol. luridus, var. avelanus Smot. Barva klobouku není význačným znakem. Na pondělní přednášky byl jednou donesen kolář s černou hlavou, ale se sítí na noze. Hodnota IC.

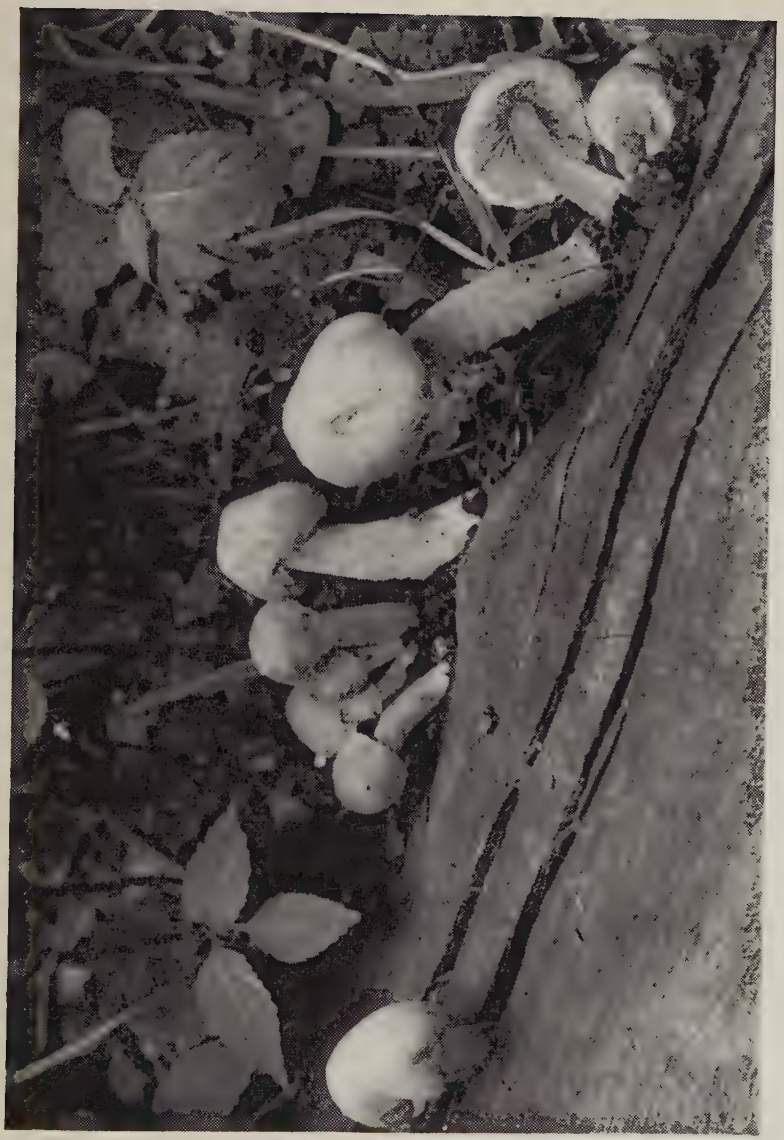

Třepenitka přívěskatá — Hypholoma appendiculatum Bull. — Skutečná velikost. Hojná. Jedlá. Vzato ze Smotlachova Atlasu hub. (Díl I.)

Dictyophora Desv. sp. — nalezl Ing. MUDr. M. Rozehnal 13. 4. 1958, Uong-bi, Severní Vietnam.

Šiškovec šiškovitý — Bol. strobilomyces Scop, nyní Strobilomyces floccopus (Vahl. ve Flora Danica) Karsten. Jedlý, méně hodnotný (Ill. Cj. Foto:) Seget st.

Satan — Boletus satanas Lenz. Jedovatý. Mladá plodnice ve skutečné velikosti. Foto: Inž K. Kunc.

Navrhuji u Boletus luridus nepoužívat hromadného jména koloděj, protože to je jméno pro všechny modráky, i pro kováře. V tomto časopise je tak v 1/85 z okolí Opavy, z Hronovska 2/208. V našem časopise je kovář nazýván kolodějem v 5/29, 5/39, 5/89, 9/113, 9/136. Na Hradecku tak říkají i modráku podezřelému i satanovitému 2/76. Podle Monografie na str. 24 říkají tak i satanu, a je tak i v 7/65. Tedy kolodějem by byl i satan. V okolí Letohradu a vůbec na Hradecku jsou všechny modráky nazývány kolodějem židovským hřibem.

37. **Kovář.**

V Monografii je pod č. 21. Boletus erythropus Pers, Bol. luridus Mich., miniatoporus Secr. Odlišné znaky od koláře jsou: Třeň bez sítě, na žlutém podkladě karmínově dubkatý (vločkatý), póry rudohnědé, roste v lesích jehličnatých, zvláště v jedlových, kolář jen v listnatých. Klobouk bývá obyčejně tmavší. Lidově slove někde koloděj, ale i u Bezděka, Piláta, Macků. V kodexu z r. 1937, i ve vyhlášce min. zdravotnictví č. 586 je kovář B. erythroporus Pers., i u jiných českých autorů. My jsme se podle Smotlachova výkladu ustálili na jméně kovář, Bol. erythropus Pers. IC.

38. **Modrák vlčí.**

V Monografii je popis tohoto modráku podle Krombholze, protože Smotlacha jej do té doby ještě nenašel. Soudečkovitý třeň je ve stáří síťkovaný. Klobouk je v jedlinách tmavý a sametový, v listnatých lesích je světlejší s červeným odstínem. Této formě odpovídá obrázek u Michaela. Od kováře se liší světlejší barvou a slizkostí, proto sluje také modrák slizký. Je to vzácná, teplomilná a suchomilná houba a Smotlacha ani později nepíše, že by ji byl našel. V Monografii má latinská jména Bol. lupinus Fr., B. erythropus Krbh., sanguineus Secr., rubeolarius Sow. Správné pojmenování je v 29. ročníku: **Boletus erythropus Pers.**, sensu Kallenbach. Dnes známe dva vlčáky, Friesův bez sítě a Bresadolův se sítí. Friesův loupák bude asi totožný s nahotřeňovým hřibem Quélletii Schulzer. (Pozor na druhové jméno erythropus, Pers. je vlčák, Fries je kovář.)

39. **Modrák podezřelý.**

V Monografii na č. 28 je tento modrák mezi modráky sladkými, v Přehledu hub 1936 mezi hořkými. Silně napuchlým třeněm a šedobělavým kloboukem je zjevu satana. Podobá se i hřibu obecnému, ale má dužninu slabě modrající a odporně kyselou. Ukazuje i na hřib hlohový. U Velenovského je zařazen mezi hřiby s dužninou žlutou, ale má ji bílou, modrající. Podle Piláta je synonymem hřibu panenského. Šedobílý klobouk je později žlutavý. Vrstva trubek je nízká, od třeně oddělená, trubky žluté, porušením modrající, později opět žluté. Ústí špinavě žluté. Břichatý třeň je ve stáří se zelenými tečkami, nahoře se sotva znatelnou síťkou. Dužnina celé plodnice je zažloutle bílá, při porušení brzy modrající, rychle se odbarvující a konečně opět bílá. Vědecké jméno je **Boletus suspectus Krbh.**, Bol. pachypus Krbh.

40. **Kříšť.**

V Monografii je modrák kříšť na čísle 30 jako Bol. pachypus Fries. Klobouk hnědý, ústí žlutozelená, dužnina bledá, modrající, opět se odbarvující, velice hořká, třeň žlutohnědý. V Přehledu hub 1936 je na čísle 27/42 a poznámka, že se může spojit s hřibem trojpásým a olivovým v jeden druh. V přehledu 1950 jsou rozděleny. Kříšť má jméno Bol. pachypus Fr. synonym Bol. amarus Quél. Třeň je jen zpočátku břichatý, pak válcovitý

a k hořejšku zúžený. U mladých plodnic je uprostřed červený, nahoře žlutý, dole hnědý, ve stáří všude žlutohnědý. Klobouk je šedohnědý. Roste ve smrčinách a lesích smíšených. Kříště rostoucí pod habry se podobají poddoubníkům. Vědecké jméno **Bol. pachypus Fries**, souběžná jména amarus Quél, macrocephalus Leuba, sphaeocephalus Barla (byl nalezen jen dvakrát).

41. Modrák olivový čili trojpásý.

Modrák olivový je v Monografii na č. 31 jako **Boletus olivaceus Schaeffer**. Jméno trojpásý je připojeno až v přehledu 1950, ale v Přehledu 1936 je jméno trojpásý připojeno k Bol. radicans Pers. Tento Bol. radicans Pers. je v Monografii zván hřib brotanovonný. Stručný popis olivového z Monografie: Klobouk olivově hnědý, ústí žlutozelená, dužnina bledá, modrající, velice hořká. Třeň uprostřed červený, nahoře žlutý, dole hnědavý. V přehledu 1950 je psáno, že hřib olivový se podobá července i hřibu žlutomasému čili babce a za mlada, kdy má hlavu nerozpukanou, žlučníku. Typická forma z lesů jedlových a smrkových má klobouk šedý nebo šedohnědý, jako kříšť, nohu ne tak červenou, jen uprostřed. Druhá forma z polostínu listnatých lesů je menší. Třetí forma z plného stínu lesů listnatých se podobá hřibu hlohovému i modráku podezřelému. Kallenbach ji označil jako hřib kořenatý, Bol. radicans Klbch., Bol. albidus Rocq. Chuť zpočátku mírně štiplavá je později odporné hořká. U Piláta jsou kříšť a olivový spojeny v jeden druh. I Smotlacha tak učinil 1936 v Přehledu, ale roku 1950 je zase oddělil.

Přehled o hořkých modrácích

Skupinu hořkých modráků Smotlacha dvakrát opravoval. V Boletineích 1911 je charakterisuje takto: Třeň válcovitý, pestrý, síťkovaný, příbuzenské vztahy ke skupině Subtomentosi, to jest k poddoubníkům, zvláště k hřibu brotanovonnému (Bol. radicans Pers.). Na č. 30 je Bol. pachypus Fr., modrák kříšť. Na č. 31 je Bol. olivaceus Schff, modrák hořký čili olivový. Na č. 32 je Bol. dulcis Pers., modrák medotrpký, ale ten již není později jmenován. Najdeme ho v Pilátově Klíči jako synonym hřibu medotrpkého, Bol. amarus Pers.

Ve výstavním katalogu 1936 je na 27/40 Bol. radicans Pers., B. amarus Quél., modrák hořký čili trojpásý z jedlin a listnatých lesů s plodnicí často suchem rozpukanou. Na 27/41 je Bol. olivaceus Fr., modrák olivový z lesů jehličnatých. Na 27/42 je Bol. pachypus Fr., kříšť, silná houba jako modrák trojpásý, ale na třeni málo červená. Tyto tři je možno shrnout do jediného druhu pod jménem kříšť. Tu se Smotlacha shoduje s jinými mykology. Na 27/43 je hřib podezřelý, Bol. suspectus Krbh, bělavý nebo šedavý, zcela bez červeně.

V přehledu 1950 je na prvním místě Bol. suspectus Krbh, hřib podezřelý. Druhý je Bol. pachypus Fr., syn. amarus Quél. Třetí je olivový čili trojpásý, Bol. olivaceus Bull. Odpadl radicans Pers.

Pilát rozeznává jen dva hořké modráky, kříšť a medotrpký. Moser 1955 také. Spojuje B. calopus Fr. a B. pachypus Fr. v jeden druh, našeho kříště. B. radicans Pers. a B. albidus Rocques spojil v náš medotrpký. To by ukazovalo, že Bol. crataegi Smotlacha by byl medotrpký. Hennig 1958 spojil všechny tři v jediný druh: B. calopus Fr. 1921, B. pachypus Fr. 1836 a B. olivaceus Schff.

Boletus calopus Fries je u Smotlachy hřib satanovitý z plného stínu.

Správné vyřešení je v 34/119 vyřešení Dra. Hlaváčka: Bol. calopus Fr. je kříšť, Bol. amarus Pers. je hřib podezřelý čili podle Piláta medotrpký.

42. **Hřib bronzový.**

V Monografii je pod číslem 18 s hojnými synonymy. Správné vědecké jméno je **Boletus appendiculatus Schff ex Fr.**, další aereus auct. p. p., aereus Bull, irideus Ristk, aereus Frank, reticulatus Schff, aereus Krbh non Bull nec auct. Gal. Česká jména: přívěskatý, jedlák, panenský, žlutý bronzák, kamenný. Klobouk je hnědě okrový, světle i tmavě hnědý, na otlačených místech tmavší. Pokožka hedvábná, neslupitelná. Třeň zprvu břichatý, pak málo ztlustlý až válcovitý, v krčku živě žlutý, na spodku zahnědlý, hnědě skvrnitý a s nahnědlou síťkou v horní části třeně. Dužnina je žlutavá, obvykle neměnlivá, někdy v okolí trubek modrající. Třeň bývá často zakořeněn dlouhým přívěskem. Roste od konce června v listnatých lesích. (Pozn. autorů tohoto článku: České jméno přívěskatý je nevhodné, protože máme již kozáka přívěskatého, kterému budeme říkat dubový. U našeho appendikulatiho budeme užívat název panenský. IA.

43. **Hřib vonný.**

Tento vzácný hřib je v Monografii na čísle 20 popsán jako křehký. Není již veden ve výstavním katalogu, až zase roku 1950. Vědecké jméno je **Boletus fragrans Vitt.** Je to chutná houba, ale houbařům málo známá, protože je řídká. Klobouk je tmavě hnědý až červenohnědý s nerovným povrchem. Krátké trubky mají zlatožluté ústí. Třeň má obyčejně význačnou síťku, zřídka je bez ní. Dužnina je žlutavá a neměnlivá. Význačnou vlastností tohoto hřibu je příjemná vůně, podle které se hned pozná. U nás roste na hlinitých místech v listnatých lesích již koncem června a snadno se zaměňuje s podobným hřibem skvrnitým, který nemá síťku, příbuzný je i předešlému panenskému a královskému. Může se zaměnit i s kozím pyskem a babkou. IA.

44. **Hřib královský.**

Klobouk na hnědožlutém podkladě je červeně nebo růžově vláknitý, nachově růžový, později vybledající. Trubky, póry a třeň jsou žluté. Třeň je mnohdy nachově naběhlý, zdobený žlutou sítí, vždy tvrdý. Maso je sírožluté, vonné a lahodné, na řezu neměnlivé, jen starší kusy za deštivého počasí modrají. Roste v lesích dubových a bukových, v jehličnatých chybí. Je to často obr mezi našimi hřiby, zdaleka nápadný načervenalou hlavičkou. Vědecké jméno je **Bol. regius Krbh.** U Mosera je ještě jeden hřib královský s modrající dužninou, Bol. pseudoregius Huber. IA.

45. **Hřib letní.**

V Boletineích není uveden. Smotlacha jej nikde nepopisuje. V 22/67 je jmenován mezi houbami teplo- a suchomilnými i s hřibem hlohovým, ale jen jmenován. V Přehledu hub v 27/20 je bez popisu. V 27/69 je zařaděn mezi žlutohřiby se síťkou mezi hřibem královským a růžovníkem jako B. aestivalis Kallenbach. V Pilátově klíči je synonymem hřibu Fechtnerova, totéž je u Mosera, ale Smotlacha tvrdí, že Fechtnerův hřib je hřibem hlohovým ve druhé formě a tak jsme zase u čísla 35. Hřib hlohový (crataegi Sm.) a letní (aestivalis Klbch.) zůstává zatím **nevyřešen.**

46. **Růžovník.**

V Monografii je růžovník na čísle 19 u přívěskatého a královského. V Přehledu hub 1936 je mezi hřibem letním a modrákem hlohovým. Jestliže je totožný s hřibem Fechtnerovým, pak není správné jméno Bol. Fechtneri Velenovský, ale B. fuscoroseus Smot., které je o 10 let starší. Růžovník tvoří asi přechod mezi hřibem panenským a královským. Hnědý klobouk je s rů-

žovým nádechem, ve stáří na temení okrově pobledlý. Třeň je dole hlízovitě napuchlý, žlutý, nahoře s jemnou sítí. Ústí trubek je jasně žluté, pomačkáním modrozelenající. Dužnina klobouku je bledožlutá, na řezu rychle modrající. Vědecké jméno je **Boletus fuscoroseus Smot.** Od té doby, kdy jej Smotlacha popsal, nesebral jej. IC.

Přechod od žlutohřibů k bělohřibům

tvoří zajímavý dvojdruh, jednou formou podobný žlutohřibu bronzovému a druhou formou podobný hřibu dubovému nebo černáku. Prvá forma se žlutou dužninou bez proměny slove hřib skvrnitý čili hedvábný a druhá forma s bělavou dužninou slove hřib plavý čili bledý. Obě dvě formy jsou vždy bez síťky na noze. Obě formy mohou být pokládány za samostatné druhy a mohou být směšovány do jednoho druhu. Oba druhy jsou jedlé, hodnoty IB, řídké. Najdeme je někdy v hromadách prodejných hřibů. Pilát je spojuje oba dohromady pod jménem hřib plavý, Smotlacha je odděluje. Má asi 20 latinských jmen.

47. Hřib skvrnitý čili hedvábný.

V Monografii jsou popsány tři druhy, které tvoří dnes druh jediný. Č. 14 B. obsonium (Paulet) Fr, hřib skvrnitý, syn. B. leoninus Pers, Tubiporus obsonium Paulet, č. 15 B. iniunctus Krbh, hřib Krombholzův, č. 16. B. sericeus Pers, hřib hedvábný. U Rickena se jmenují Tubiporus impolitus. Skvrnitý má dužninu bílou, později žlutavou. Krombholzův ji má do smetanova, hedvábný ji má žlutou, neměnlivou. Klobouk je v odstínech plavé žluti a okrové, otlačením a ve stáří hnědnoucí. Pokožka neslupitelná. Trubička žlutá, ve stáří žlutozelená. Třeň nahoře žlutý, dole hnědavý, vždy bez síťky. Dužnina nažloutlá, v mládí nasládlá, ve stáří nakyslá, v dolní části třeně lehce červenající. Vědecké jméno **Bol. impolitus Fr.**, hřib jedlový.

48. Hřib plavý čili bledý.

V Monografii pod č. 13 je Bol. aquosus Pers, (má být Krbh), hřib vodnatý, **B. leoninus Pers,** lví či lvobarvý. Klobouk je aksamitový, nazelenale nebo okrově žlutý, ohmatáním hnědnoucí. Póry zelenavě žluté, otlačením hnědnoucí. Třeň žlutý, otlačením hnědnoucí. Maso je nažloutle bílé, v dolní části třeně žlutší, na řezu zdlouhavě hnědnoucí do bledohněda. Velmi vzácný.

Sem k tomuto hřibu má vztahy hřib hnědý, Bol. badius, a proto byl r. 1936 sem přiřazen. Roku 1950 jej Smotlacha správně zařadil mezi klouzky, viz číslo 9.

49. Borák.

V Monografii pod číslem 12 je borák, Boletus pinicola Vent, největší potěšení pro houbaře. Někdy se objevuje již koncem dubna, častěji v květnu a proto se nazývá hřibem májovým. Jdeme-li na hříbky májové, nejdeme s taškou, stačí malý papírový sáček. Potom musí houbař delší dobu čekat. Avšak jeho hlavní žeň patří do sklonku léta a na začátek podzimu. Protože je tuhý, málo červy napadený, je nejvíce ceněný, někde zván hřibem panským. Klobouk je červenohnědý do bronzova, v mládí a za bujného růstu hrbolatý, důlkatý, jakoby svraskalý a ojíněný. U ostatních je hladký a rovnější. Krémové póry jsou brzy žlutavě naolivovělé a na konec hnědě narezavělé. Třeň je tvrdý, tlustý, hnědavě nažloutlý až načervenalý se síťkou až dolů. Dubový hřib nese síťku také až dolů, ale třeň je světlejší. Smrkový ji nese jen v horní polovici třeně. Vzácný černák má síťku málo význačnou, je ze všech nejtmavší, ale bez červeného tónu. Borák roste ve dvou obdobích na jaře a na sklonku léta pod borovicí obecnou a černou, ale i pod bukem.

Vědecké jméno boráku je **Boletus edulis (Bull ex Fr), subsp. pinicola Vitt.** U některých mykologů jsou to jen rasy, u jiných samostatné druhy.

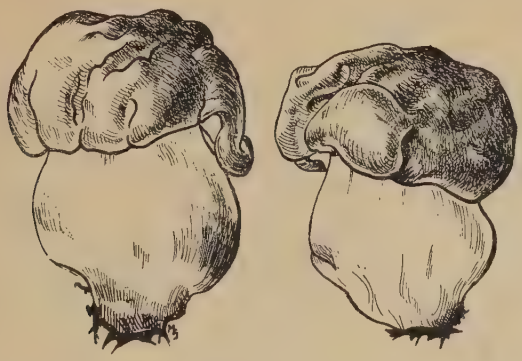

Obr. 35. Hřib borák — Boletus pinicola (Bull ex Fr.) Vitt. Jedlý — výborný, I A tř. Kreslil podle plodnic nalezených u Nového Hradce Král. v červenci v r. 1958 Ing. M. Smotlacha.

50. **Hřib smrkový čili obecný.**

V Monografii na čísle 11 je Boletus bulbosus beta, hřib obecný, B. edulis Bull., B. ersculentus Pers. Je ze všech čtyř hřibů nejpozdější, ale zato nejhojnější a proto mu přísluší název hřib obecný. Vyrůstá obyčejně ve druhé polovici července ve smrčinách, roste i pod duby, ale nejvíc v lesích smíšených se smrky a duby, i pod lipami. Tu v mechu a v humusu vyrůstají nejhledanější drobné nakládačky. Roste v přestávkách asi za 4 týdny jako hřib dubový až do zimy a jeho plodnice se našly i v prosinci pod sněhem. Klobouk zprvu matně bílý je pak hnědý i začervenalý, hladký. Třeň je bělavý, břichatý, do poloviček síťkovaný. Nejpěknější je, dokud je ukryt v mechu nebo v listí. Nad povrchem půdy podléhá změnám teploty, účinkům větrů, vysušuje se a je napadán hmyzem. Jestliže si někdo vysbírá větší hříbky a malinký hříbeček ponechá pro příští den, obyčejně mnoho nevyroste, protože každý vylezlý hřib zčerviví. To vyvolalo u mnohých houbařů klamné pověsti, že shlédnuté hřiby již nerostou. Svými čtyřtýdenními přestávkami vyvolal domněnku o vlivu měsíce na růst hub. Mnoho se o tom psalo v Mykologickém sborníku. (Poznámka autora článku: Kdyby si byli šiřitelé klamných pověstí všimli, že doba růstu v některém roce spadá do úplňku, v jiném roce do nového měsíce a jindy zase jinak, nebyli by o vlivu měsíce mluvili.)

Smotlacha našel několikrát pozdě na podzim pod starými smrky černou formu, kterou nazval Boletus niger Smot a zjistil, že již od mládí má tmavší odstín. Je to vzácnost. V 28/26 uvádí opět bílou formu hřibu obecného a nazval ji Boletus leucopilus Smot. Vědecké jméno hřibu obecného je **Boletus edulis (Bulliard ex Fries), subsp. bulbosus Schff.**

Hřib obecný hledejme ve světlejších smrkových lesích s dolíky a kopečky, ne na místech příliš suchých a ne v mokřinách. Plodnice rostou přibližně týden, někdy i 14 dní a nevyrostou za jedinou noc. Teplo a vlhko mění čtyřtýdenní přestávky o několik dní. Když hřiby rostou, hemží se les lidmi od svítání až do tmy. Leckde ho ubývá.

51. Dubák.

V monografii je pod číslem 11 jako Bol. bulbosus alfa, dubovník, doubravník. Porovnáváme-li jej s hřibem smrkovým a borovým, shledáme, že je z nich nejsvětlejší, jen pod buky bývá tmavší a menší. Ze všech má síťku nejnápadnější a největší, připomínající síť hřibu hořkého. Dužnina pod pokožkou je

Obr. 36. Hřib dubák — forma olšová — Boletus reticulatus (Bull ex Fr.) Schff. Výborný, I A tř. Značně zmenšeno. Sbíral A. Kňákal z vinohradské odbočky ČsMS. Foto: Inž. K. Kunc.

u dubáku bílá, u borového a smrkového trochu začervenalá, u černáku zahnědlá. Klobouk je jemně sametový, za sucha trochu rozpraskaný. Roste od konce května do podzimu znovu a znovu, nejvíc po deštích pod listnatými stromy, duby, buky, habry, z jehličnatých pod jedlemi. Může se vyskytnout i v jiných jehličinách, ale pořídku. Největší doba sběru připadá na červenec. Najde se i na cestách pod břízou nebo pod lipou, ba i na louce. Vobejda je hledal i v září a v říjnu na paloucích při lesních okrajích v trávě a mechu, což mnozí houbaři neznají, protože není hřiby vidět. Říkal jim hřiby otavové a hledal je hmatem. Neměly však chuť jako v létě. Dubové hřiby se nejtíž hledají, jakoby se barvou přizpůsobovaly suchému listí dubovému, které vydrží dlouho neztrouchnivělé na zemi. Dubák bývá z našich tří hřibů nejvíc a nejčastěji červivý.

V 28/102 popisuje Smotlacha slovenský hřib šaštínský, rostoucí v borových lesích Záhoria, kterému tam říkají hřib piesočný, protože mladé houby jsou hluboko v písku. Je to zřetelně odlišná forma hřibu obecného s třeněm již v mládí zakřiveným a vláknitě rýhovaným.

Vědecké jméno hřibu dubového je **Boletus edulis (Bull ex Fr), subsp. reticulatus Schff.**

52. Černák.

Černák **(Boletus aereus Bull)**, Sykorae Smot., je houba čistě letní a teplomilná, omezená jen na teplejší kraje. Klobouk má ze všech hřibů nej-

tmavší, až černohnědý. Jeho trubičky jsou již od mládí žluté a tato barva zůstává i ve stáří. Trubičky ostatních hřibů, smrkového, borového a dubového jsou zprvu bělavé, pak žluté, ve stáří hnědozelenavé. Černák roste jen v lesích listnatých, zejména pod dubem. Je to hřib sluneční, ve stínu má formu světlou, kterou Velenovský proměnil v druh Boletus lucidus Vel.

Černák, černohlávek, je zjevu hřibu borového, ale zavalitější, v barvě klobouku nemá nic červenohnědého. Od dubového je odchylný pravidelnou okrouhlostí klobouku, zduřeným třeněm a sazově šedou barvou. Od obecného se liší zavalitější postavou a barvou klobouku. Hřib černák se neobjevuje každoročně, jen za teplých roků. V Monografii není veden. IA. Pilát jej nazývá hřibem bronzovým.

53. **Podhřib (hřib) hořký.**

Žlučník, podhříbek, podhřibnice, pahřibnice, Boletus felleus Bull. dnes **Tylopilus felleus (Bull ex Er) Karsten** je velmi podobný hřibu obecnému, dubovému a ve stáří hnědému. Teprve po vytrhnutí ze země podle růžových trubiček poznáme, že jsme se mýlili. Neotrávili bychom se jím, ale může nám pokazit celé jídlo, protože je silně hořký. Místy je velmi hojný v borovinách, smrčinách, v mechu a v trávě. Trubičky zprvu bílé zrůžoví od výtrusů. Klobouk je šedohnědý jako u jiných hřibů. Třeň je špinavě bílý s hrubou sítí. V Monografii je pod č. 38.

54. **Podhřib kožitý.**

Někdy najdeme mezi žlučníky sem tam některý s chutí nasládlou. To je právě podhřib kožnatý, Tylopilus alutarius (Fr) Rea. Roste u silnic na lesních lukách blízko smrkových lesů. Má dužninu zcela mírnou, která je nakysle trpká bez žlučové příchuti. Klobouk tmavě kožovitě hnědý, jemně sametový. Trubky mladých jsou přirostlé, ve stáří odsedlé. Póry velmi malé. Třeň je nápadně břichatý, u mladých plodnic zcela bez síťky jako u hřibu hnědého. Síťka se objevuje u dospívajících plodnic. Lze ji prstem setřít. V mládí je dužnina čistě bílá, u starých plodnic růžově nadechlá, nečervivá, vůně jablečné. Chuť mladých plodnic je mírná, dospívajících trpká, u starých škrablavě nahořklá. Od žlučníku se liší drobnými póry, pouhým okem neviditelnými. V Monografii je pod č. 39.

55. **Hřib nachovýtrusý.**

Hřib nachovýtrusý, cikán, kominíček, černoch, Boletus porphyrosporus Fr, **Porphyrellus pseudoscaber (Secr) Sing**, je celý zprvu šedohnědý, pak tmavohnědý, maso ve stáří černé. Klobouk sametový, Roste v jehličnatých lesích, i vysoko na horách. V Monografii pod č. 40 jako hříbek nachovýtrusý. IIC

56. **Hřib kaštanový.**

Hřib kaštanový, **Gyroporus castaneus (Bull ex Fr) Quél**, patří mezi oblíbené jedlé houby, ale u nás roste jen roztroušeně v borovinách smíšených s dubem. Staré kusy zapáchají ztuchlou zemí, zvláště za deštivého počasí. Hřib podléhá brzy rozkladu, čerstvé kusy páchnou do rána. Vzácností jsou plodnice vyrostlé na slunci s kloboukem částečně červeným, Bol. fulvidus Fr. Není to nic jiného než forma způsobená sluncem. Póry zůstávají stále bílé, později jsou slabě nažloutlé. Třeň je dutinkatě přihrádkovaný. V Monografii pod číslem Suillus 2, hřibník kaštanový, Suilus castaneus (Bull) Karsten. Vedle typické formy sbírá se červenavá odrůda Suilus fulvidus Fr. IA

57. **Sinák.**

Sinák, čili hřib modračka, **Gyroporus cyanescens (Bull ex Fr) Quél**, je slámově žlutý. U nás jsou vlastně dvě formy, jedna žlutavě plstnatá, druhá bíle plstnatá. Roste vzácně na konci léta a na podzim. Trubky jsou zpo-

čátku bělavé, později nažloutlé a pomačkáním rychle modrající. Hlízovitý třeň je dole plstnatý a zbarvený jako klobouk, ve stáří dutinkatý. Bílá dužnina na řezu rychle modrá. Roste na písku v lesích listnatých i jehličnatých. V Monografii Suilus č. 1, hřibník siný, Suillus cyanescens (Bull) Karsten. Syn Bol. lacteus Leveil. IIB

Hřiby dlouhonohé, kozáky a křemenáče.

Leccinum S F Gray, Krombholzia Karsten.

Kozáky a křemenáče se vyznačují dlouhým, válcovitým a šupinatým třeněm, někdy rýžkatým. Trubičky jsou u třeně stlačené až volné. Dužnina se barví. Rostou pod určitými listnatými stromy.

Smotlacha v Přehledu z roku 1950 uvádí 5 kozáků a 13 křemenáčů, v Monografii 3 kozáky a 2 křemenáče. V Přehledu hub z r. 1937 přidal k nim jeden kozák a 4 křemenáče. Počet křemenáčů je příliš veliký a bude nutno je spojit.

a) Dlouhonohé hřiby s třeněm tenčím, kozáky:
Rýžkaté s pokožkou lysou: habrový a dubový.
Šupinkaté s pokožkou plstnatou: špičník, kapucínek, bílý, kozákovitý.

b) Dlouhonohé s třeněm mohutným a tvrdým, křemenáče:
Ryšavé: březový, tmavohnědý a bílý.
Červenavé: osikový, borový, smrkový, krvavý a dubový.
Šedohnědé: přitvrdlý, topolový, šupinatý a černající.

58. **Kozák habrový.**

V Monografii je pod číslem 36, Boletus rugosus Fr. syn. leucophaeus Pers. Vědecké jméno je **Leccium carpiny (Schulz ex Pers),** syn. Leccium duriusculum Sing non Fr, boletus pseudoscaber Kbch, rugosus Fr sensu Pilát. Souznačná česká jména jsou: havíř, kozák vrásčitý, rýžkatý, habrový. Klobouk je na povrchu hrbolkatě jamkatý, důlkatý, šedožlutý až tmavohnědý. Polštář špinavě bílých trubiček je dolů vyklenutý. Noha je šupinatá, síťovitě rýžkatá. Nejnápadnějším znakem je šednutí až zčernání dužniny a proto barví polévku na černo. Plodnice jsou málo červivé, na slunci a na lomu černají. Pokožka klobouku se na slunci rozpukává a zčerná. Nejlépe se mu daří v mladých habrových hájích v trávě, zvláště kolem habrových keřů, řídčeji i lísek. IB

59. **Kozák dubový.**

V Monografii je pod číslem 37 jako kozák Velenovského, Boletus Velenovskyi Smot. Podobá se poddoubníku obecnému a může s ním být zaměňován. Vědecké jméno je **Leccinum nigrescens (Rich et Roz) Singer,** syn. Boletus rimosus Vent, tesselatus Gill, luteoporus Schiffner, flavescens Qu, crocipodius Lett, appendiculatus Ricken. Česká jména: žluťák, kameník, kameníček, kozák žlutoporý, černající, dubový, jedlový, přívěskatý. (Má totiž přívěsek jako hřib panenský, který se také nazývá někdy přívěskatý.) U nás roste v plném létě na slunečných místech a proto se mu také říká hřib sluneční. Roste nejčastěji v dubinách, ve smíšených lesích jsou-li tam duby. Houba je všude ceněná jako hřib. Ve východních Čechách je hojnější než v okolí pražském. Klobouk je v různých odstínech od žluté do kožově žluté, často zahnědlý, ve stáří políčkatý, pokožka přečnívá přes vrstvu trubiček. Třeň je žlutý, na spodu roubíkovitě ztenčený, vybíhající v dlouhý přívěsek. Tím si vysvětlíme, že může růst za suchého počasí. Trubky jsou žluté, dužnina bledožlutá, místy červenající a nakonec černající. Je to hřib teplomilný a suchomilný. Nejvíce roste v červenci přes srpen do září. IB.

Obr. 37. Kozák špičník — Leccinum scabrum (Bull. ex Fr.) S. F. Gray. Jedlý. I. C tř. Plodnice vyrostla na pařezu listnatého dřeva. Foto: Inž. K. Kunc. Zmenšeno.

60. **Kozák březový čili špičník.**

Kozák březový je v Monografii pod č. 35. Lidová jména jsou: špičník, břízák, březák, podbřízka, kozár, kozárek, kozička, kapucínek. Vědecké jméno je **Leccinum scabrum (Bull ex Fr) S F Gray**, syn. leucocephalus Pers, bovinus Schff. Klobouk je šedohnědý až černohnědý. Vrstva dlouhých trubiček je ve stáří dolů poduškovitě vyklenutá, od třeně žlábkem oddělená. Klobouk ve stáří je měkký a za deště vodou nasáklý. Proto není na trzích oblíbený. V mládí je však chutný. Třeň je vysoký, dlouhý, nahoru ztenčený, tvrdý, ve stáří skoro dřevnatý s třásnitými šupinami, které jsou zprvu bílé, pak šedé až červenavé, tmavé. Dužnina je bílá, na vzduchu skoro neměnlivá, poněkud rezavící, u třeně ve stáří vyschlá, dřevnatá, v klobouku měknoucí. Sušením černá, polévku barví do hněda. Kozák jde za břízou do lesa, do stromořadí, do parků, na hřbitovy, vysoko na hory, i do bažin a rašelinišť, kde vytváří odrůdu bílou nebo kapucínek. Je i forma zakrnělá, pygmeus Smotlacha. Jedna forma má nohu mohutnou jako křemenáč a říká se jí křemenáč kozákovitý. Nejhojnější je od července do října. IC

61. **Kozák bílý.**

Jde-li kozák za břízou do bažin a rašelinišť, vytváří zvláštní bílou odrůdu na tenké vysoké noze, s kloboukem i třeněm bílým. V Monografii je pod čís-

lem 35 jako Boletus scaber beta, Bol. bovinus Fr, Bol. holopolus Rostk. Vědecké jméno je **Leccinum scabrum, var. niveum Fr.** Klobouk po doteku tmavě hnědý. IC

62. Kapucínek.

V Monografii není popisován, ale je o něm zmínka u kozáka březového. Kapucínek, **Boletus scaber, var. melaneus Smot,** je zvláštní forma kozáka březového. Tvoří přechod ke křemenáči šedému. Klobou kapucovitý, často jamkatý, nestejně sametově černošedý, noha dlouhá, mohutná jako u křemenáčů, na spodku jako u křemenáčů zelená, krytá černohnědými šupinami. Roste na vlhčích místech pod břízami, zvláště na rašeliništích na sklonku léta a na podzim, v menším množství než kozák březový. IC

63. Křemenáč kozákovitý.

Kozák či křemenáč kozákovitý je bastard čili míšenec kozáka březového a křemenáče březového, jakýsi přechodný tvar mezi oběma. Smotlacha jej pokládá za zvláštní druh pod jménem **Krombholzia scabroides Smotlacha.** Jiní autoři jej počítají ke křemenáči březovému čili ryšavému. V Monografii není o něm zmínka. IC

64. Křemenáč březový.

V Monografii pod číslem 33 kozák křemenáč, Bol. versipelis Fr, aurantius Pers, floccopus Rostk. Na konci je připojen versipelis beta s kloboukem popelavým, pod osikou. V Atlase je přidáno jméno březák, v přehledu na 27/70 je versipelis Smotl. Je to statná, mohutná houba s kloboukem šedohnědým až hnědooranžovým, až 20 cm širokým. Noha je dlouhá, jemně plstnatá, na spodu ztluštělá, černě šupinatá jako u kozáka březového, ale silnější, tlustší a tvrdší. Trubky jsou bílé, později šedé až rezavohnědé, kolem třeně zkrácené, volné. Dužnina v mládí mění barvu do modra, hněda i červenava. U některých autorů je pokládán jen za odrůdu červeného křemenáče osikového, který je hojnější. Jiné jméno pro křemenáče březového je ryšavý nebo janek. Někdy se objevuje pod břízami již v květnu a často i pozdě v listopadu. Roste i pod jinými stromy, spíš ve stínu, snáší i půdy suché a kamenité.

65. Křemenáč tmavohnědý

je jednou pojmenován sazový, Bol. tomentosus Sm, po druhé hnědý, Bol. bruneus Sm. V Atlase je poznamenáno, že platí pojmenování první. Roste pozdě na podzim, jednou tmavší, jindy světlejší s kloboukem až čokoládově hnědým, jemně plstnatým.

66. Křemenáč bílý,

Bol. albidus Bílek-Smotlacha, má barvu zcela bílou, nohu tlustou a poměrně nízkou. Dužnina na řezu modrá až černá.

Přidáme-li k těmto třem křemenáčům ještě předešlý kozákovitý, máme skupinu křemenáčů ryšavých. Všechny rostou většinou pod břízou a nemají nikdy klobouk tak červený jako křemenáče rostoucí pod osikou. Jméno křemenáč pochází od toho, že noha je tvrdší než u kozáků. Fries pod jménem versipelis spojil několik druhů, aniž je rozlišil. Takové skupiny se později rozdělují na nové druhy, nebo jinak rozlišují. Křemenáč ryšavý má vědecké jméno **Leccinum testaceo-scabrum (Secr) Singer.** IB.

67. Křemenáč osikový čili červený.

V Monografii je popisován jediný křemenáč červený pod č. 34. jako kozák osikový, červenáč, Bol. rufus Schff, aurantiacus Bull, versipelis Bernard, Snad to bylo pro praktiky správnější, než pozdější rozlišování mnoha

druhů. Osikáč čili červenáč je statný, mohutný křemenáč s třeněm dlouhým, válcovitým, bíle i tmavocihlově šupinatým. Nemá tedy šupinky již od mládí černé jako jiné křemenáče. Klobouk je oranžově nebo cihlově červený. S oblibou roste pod osikami, ale roztroušeně i ve smrčinách, borovinách a dubinách. Na řezu hnědne, modrá, červená. Je to druh velice variabilní. Od křemenáče březového se liší červenější barvou a nožkou nikdy černě šupinatou. Je to hojná houba, rostoucí nejvíc počátkem září. Roste i tam, kde jsou osiky jednotlivě, jako například na lukách, kde třeba ani osiky nerostou. Praktičtí houbaři křemenáč březový a osikový nerozlišují.

68. **Křemenáč borový**, Bol. rufus pinicola Smot, byl Smotlachou pojmenován v XXVII. ročníku a nikde nepopsán.

69. **Křemenáč smrkový**, B. Pinicola Sm. Nikde nepopsán, jen jmenován na 27/70.

70. **Křemenáč krvavý**, Bol. sanguineus Vel, není v časopise nikde popsán, jen u Velenovského. Zraněním a na řezu trvale červený.

71. **Křemenáč dubový**, Bol. querceti Smot, také není nikde popisován, jen vyjmenován v 27. ročníku.

Všechny tyto křemenáče spojujeme v jediný druh křemenáč červený, **Leccium aurantiacum (Bull) S F Gray**. Ani jméno osikový není zcela vhodné, protože vedle osiky se uplatňuje smrk, borovice a dub. IB

Křemenáč šedý.

72. **Křemenáč šedý**, Boletus griseus Qu, má bledě šedou hlavu, válcovitou nohu jemně šupinatou, velmi připomínající křemenáč topolový, avšak zelený spodek nohy je pošinut daleko výše. Zeleň proniká daleko víc než u jiných křemenáčů a proto slove také zelenáč, křemenáč zelený, někdy se nazývá šediváč. Roste pod osikou.

73. **Křemenáč přitvrdlý**, Boletus duriusculum Kalch, je mohutný křemenáč s kloboukem šedohnědým. Póry jsou bílé až šedoplavé. Bílý třeň je s černými šupinami, tvrdý a pevný. Dužnina nejprv zčervenává, pak se barví šedočerně, na spodu třeně zezelenává a zmodrává, ve hrotu třeně žlutě zezelenává.

74. **Křemenáč topolový**, Bol. populinus Smot, má hlavu šedou, nohu šedě šupinatou, na spodu nazelenalou. Roste pod topolem stříbrným.

75. **Křemenáč šupinatý**, Bol. squamosus Smot, je tmavě hnědý s nápadně velikými šupinami na klobouku a zvlášť na noze. Jinak je podoben topolovému, s nímž roste pod topolem stříbrným, ale vzácně.

76. **Křemenáč černající**, Bol. nigrescens Smot. vzhledem kloboukou a částečně i nohou se podobá křemenáči topolovému i šedému. Na řezu nejprv trochu zčervenává a nakonec zčerná jako holubinka černající.

Z těchto křemenáčů není ani jeden v Monografii. Jen pod číslem 33 za křemenáčem březovým je připojen versipelis beta s kloboukem popelavým, třeněm černým, tmavými šupinami. Všechny by se mohly spojit do jediného druhu křemenáčů šedivých pod jménem **Leccinum duriusculum (Kalchbr et Schulz ap Fr) Singer.** Smotlacha v Atlase o tom píše: Jsou jen malé rozdíly, které oddělují křemenáče mezi sebou, ale ukazují, že symbiotický strom a půda mají mocný vliv na tvoření odrůd a druhů. Máme zde příklad biologických druhů. Důležitá je i doba růstu plodnic. Symbionti břízy rostou nejdřív a nejdéle. IB (B. cinereus a B. tomentosus r. 1950 již nejsou.)

Dr. Jiří Hlaváček podává vnitrodruhovou systematiku křemenáčů takto:

Druh: křemenáč, Leccinum aurantiacum S. F. Gray.

1. poddruh: osikový. L. auranciacum S. F. Gray.
   variace: osiková, aurantiaca Gray,

krvavějící, sanguinescens Vel.,
prostřední, intermedia Vasilkov.

2. poddruh: březový, rufescens Secretan.
variace: březový, rufescens Secr.,
dubový, tomentosa Smotlacha,
bělostný, percandida Vasilkov,

3. poddruh: topolový, L. duriusculum Kalchbracher a Schulz.

Předešlé rozdělení křemenáčů přibližně odpovídá třem poddruhům dra. Hlaváčka: č. 63 až 66 je křemenáč ryšavý, č. 67 až 71 je křemenáč červený, č. 72 až 76 je křemenáč šedý. Je zřejmo, že jsou jen malé rozdíly mezi všemi poddruhy křemenáčů, že to jsou jen biologické variace podle vlivů symbiotických stromů.

Podloubníky.

V Monografii jsou v pátém rodě Gyrodon č. 1 a 2. Mají trubky kratinké, na třeň sbíhavé, těžko oddělitelné od klobouku. Ústí je gyrovitě zkřivené. Klobouk je za vlhka mazlavý. Blíží se klouzkům a poddoubníkům. V světové literatuře je veden jen jeden. Jeho české jméno siný pochází od Bezděka.

77. **Podloubník siný.**

V Monografii má v V. rodě číslo 2. Gyrodon lividus (Bull) Sacc., sistotremoides (Fr) Opat, rubescens Trog, brachyporus Pers, sistotrema Rostk. Klobouk je hnědavě slámožlutě plavý, za vlhka mazlavý. Třeň je téže barvy, rezavohnědě skvrnitý. Póry žluté, ve stáří veliké a labyrintické. Dužnina modrající. Chuti je palčivé, hodnota IIIF, tedy jedlý.

78. **Podloubník rozděrkový.**

V Monografii je v pátém rodě číslo 1., podloubník krátkotrubký, Gyrodon sistrotrema Fr, gyrosus Pers. Podle Smotlachy roste ve smrčinách. Podobá se hřibu hnědému a poddoubníku dubovému.

V 32/11 píše MUDr. Veselský o novém podloubníku, který nazval Smotlachův. Latinský popis nebyl. Našel 11 plodnic pod habry, kde po olších nebylo nikde ani stopy.

Podloubník siný je symbiotická houba olše obecné, provázející ji tam, kde roste na suchu v souvislosti s ostatními stromy lesa. Často se tu najde s čechratkou podvinutou, jež zejména v mládí na první pohled podobá se mladým podloubníkům. Oba druhy rostou v podobných hejnech nebo polokruzích. Podobá se také hřibu hnědému.

Čeleď šiškovcovitých.

Tato čeleď obsahuje jediný rod se 6 druhy, v Evropě jen jediný druh, šiškovec šiškovitý. Dospělé plodnice mají vzhled kozáka březového. Dokonalý závoj ukazuje na rod loupáků, ale prsten je pomíjivý.

79. **Šiškovec šiškovitý.**

V Monografii v rodě IV, č 1, šiškovec šupinatý, Bol. strobilomyces Scop, stygius Wallr, coniferus Pers, squarosus Pers, nynější vědecké jméno je **Strobilomyces floccocus (Vahl ve Flora Danica) Karsten.** Šedohnědý až šedočerný klobouk má plstnaté, veliké, odstálé šupiny po způsobu tašek na střeše, šedé póry, v mládí závoj mezi kloboukem a třeněm. Maso červenající až černající. Roste za teplého počasí na sklonku léta roztroušeně na okrajích lesů listnatých, ale někdy i pod jedlemi a smrky smíšených lesů. Kdo jen jednou spatřil obrázek šiškovce, musí ho v přírodě hned poznat. Je sice jedlý, ale méněcenný, hodnota IIIC.

Shrnutí.

V Monografii 1911 popsal Smotlacha 51 druhů, z nich B. dulcis na č. 32 je pochybný, nikdy již nejmenovaný. Po 25 letech roku 1936 ve výstavním katalogu (Přehledu hub) jmenuje 65 druhů na čístech 27, 28, 29, 30. Po 14 letech roku 1950 jmenuje v přehledu 79 druhů. Na světě bylo popsáno 340 druhů hřibovitých a máme 340 latinských jmen. Spojíme-li synonyma, bude nejvýš 68 druhů. Třeba dávat vždy pozor na připojená jména autorů, na příklad u druhého jména aereus. Bull je bronzák, Gill je borový. Krbh je panenský, Rostk je obecný, Schff je strakoš. V tomto článku bylo upozornění u aestivalis, erythropus, sanguineus aj. V novějších mykologických pracích se dává nejstarší, to jest první pojmenování, ostatní jako vedlejší jména souběžná. U hřibu plavého je latinských jmen nejvíc.

Ol. Nováček:

Varianty hřibu smrkového a dubového.

Navazuji na článek p. J. Háska v 35. ročníku, str. 20 „Několik neobvyklých hřibů".

Rovněž mohu uvést další a vzácnější formy dvou u nás nejsbíranějších hub.

„Hřib jalovcový a hřib březový" jsou názvy, s kterými jsem se setkal ponejprv před čtyřmi lety na Šumavě. První z nich, „hřib jalovcový", popsal Smotlacha jako B. niger — černá forma hř. smrkového. Rostla na svahu obráceném k severu a porostlém jednotlivými smrky a kuželovitými trsy jalovce, s nízkou travou zvanou šedivec. Zde nalezené plodnice zcela odpovídaly popisu prof. Smotlachy. Na noze hnědá síťka s protáhlými oky, bílá ústí trubiček a tmavohnědá až černá pokožka klobouku.

Na druhé stráni údolí, obrácené k jihu, je několik políček vroubených ponejvíce lískovými keři, smrky a břízami, pod kterými jsem nacházel jednotlivě i ve skupinách variantu hř. dubového, zde zvanou hřib březový. Klobouk kruhový, silně vyklenutý, je pokryt světle hnědou a silně plstnatou pokožkou. U starších hub je popraskána a okraje porušené pokožky barvy cihlově červené. Zde se zrovna nabízí přirovnání ke křemenáči březovému. Ústí trubiček bílá, třeň s jemnou světle hnědou síťkou. Dužina bělavá, u starších plodnic vatovitá. Popis odpovídá B. rubiginosus Peltereau — hř. rezavý, autor jej uvádí jako formu hř. dubového. Mnohem vzácnější je hř. citronový — var. hř. smrkového, Bol. edulis var. citrinus Peltereau. Poprvé, když jsem jej uviděl, byl jsem na rozpacích. Při lehkém doteku okraje klobouku jsem zjistil, že to není ani muchomůrka ani holubinka (jsou pružné). Po vyjmutí ze země (smrkový les) se objevila sněhobílá ústí trubiček a do půl třeně sahající nevybarvená síťka. Třeň bílý. Klobouk polokulovitý se suchou, kanárkově žlutou pokožkou. Jen tři kusy této houby jsem našel na jedné lokalitě v době hojného růstu. Během dalších sedmi let jsem ji nenašel a neobjevila se ani na výstavách.

Poznámka poradny:

Nalezené nové houby je třeba zaslat do ústředí k přesnému určení buď čerstvé nebo jejich exikáty. Článek je zajímavý, předmětné popisy však nestačí k důkazu, že byly skutečně nalezeny. Nálezy nutno doplnit popisem podle pravidel, pokud možno mikroskopickým rozborem a fotografiemi. Naše literatura mimo prvého dosud podobné nálezy neuvádí.

Ing. Kunc.

Ing. MUDr. Mirko Rozehnal:

Tropická hadovka — Dictyophora Desv. sp. — dekorativní houba severního Vietnamu.

Инж. д-р мед. Мирко Розегналь: **Вьетнамская веселка** — Dictyophora Desv. sp. — **декоративный гриб северного Вьетнама.**

Ing. Med. Dr. Mirko Rozehnal: **Tropical Dictyophora Desv. sp. — decorative plant of North Vient-Nam.**

Tuto nádhernou houbu, avšak odporného zápachu, jsem našel na jedné ze svých botanických vycházek u obce Uong-Bi, asi 55 km SV od Haifongu, v pahorkatině suché džungle v porostu suché ostřice dne 13. 4. 1958. Geologicky šlo o terén na prvohorním vápenci s povrchovými slojemi antracitu. Šlo o 2 trsy: 3 a 2 dospělé plodnice v kruhu o poloměru asi ½ metru. Výška plodnic 10—12 cm. Kromě toho bylo na nalezišti 5 „vajíček" skoro příjemného houbového zápachu, avšak mršinný zápach dospělých hub, což kontrastovalo s nádherným zjevem těchto hub, byl cítit na 10 metrů v okolí a kloboučky těchto dospělých plodnic byly obletovány hmyzem kovového lesku, nezištěného druhu. Bylo to půl hodiny před začátkem tropické noci, již se valem šeřilo, a tak jsem se obával, že ze snímku nic nebude. Fotografoval jsem Leicou (Elmar 3,5). Domorodí průvodci, kteří mne doprovázeli, sledovali s krajní nelibostí mé počínání a měl jsem co dělat, aby mne to vůbec nechali ofotografovat. Houby jsem se nesměl vůbec ani dotknout, a když se mi podařilo udělat aspoň fotografie, tak houby ihned na místě rozšlehali na padrť bambusovými tyčemi. Nedovedli mi říci, jak se houba jmenuje, ale osobně se jí štítí a považují ji při nejmenším za houbu neupotřebitelnou a ničí ji. Mezitím se již setmělo, a tu jsem pozoroval, že houba, vlastně teď už její trosky, vydávají pozoruhodný zelenkavý fosforeskující svit. Ukazoval jsem pak později obrázky této houby jiným domorodcům, tázal se na její jméno i na místa, kde roste, ale nikdo ji neznal. Následujícího roku (1959) jsem se znovu v ta místa vypravil, ale tyto houby jsem už nenašel. Rostlinný porost, kde houba rostla, obsahoval tyto botanické druhy: Phragmites Karka, Calamagrostis arundinacea (L.) Roth., Sambucus javanica Reinw., Solanum indicum L., Drynaria (Fortunia) spec., Mimosa pudica L. a Gleichenia linearis Clarke.

Foto na obrazové příloze.

K. Osolsobě — Rokštýn.

Zpráva.

Vlivem dosti deštivého jarního počasí začaly letos všechny houby růst již začátkem května, kdy jsem již našel špičky, smrže (později) a později žampion ovčí.

Leč překvapení přišlo v červnu, kdy 18. 6. našel jsem hřiba 27 dkg v ne dalekém lese. Již několik let sleduji zde růst hub, ale tak brzo jsem nenašel hřiby ještě nikdy, vždy až v červenci. Po tomto datu rostly další jen ojediněle a málo. (Červenec 1960.)

c) Houby a jejich použití.

Jaroslav Podobský:

Špička trávní.

Marasmius oreades (Bolt. ex Fr.) Fr.

Po hojných deštích v týdnu před první polovinou června 1960 začaly se objevovat houby. Na lukách pečárky, v lese kozáci a klouzky, ale ještě dost vzácně. Na pokraji lesa na Holubínku nad Rovenskem p. Troskami našel jsem v úterý 14. června překvapivé množství špiček trávních. V trávě nedaleko bříz a pod smrky vytvořil se obrovský tzv. čarodějný kruh, vlastně jen půlkruh, v němž jsem odhadl přes 300 kusů plodnic. Takové ohromné množství špiček jsem ještě nikdy neviděl. Některé byly již starší, omoklé, s tmavším provlhlým kloboučkem a tupým hrbolkem uprostřed, mnoho jich bylo mladých, bledě okrové barvy s tuhým a slabým třeněm. Těchto pěkných mladých špiček jsem nasbíral asi 50 kousků a druhého dne jsme je ochutnali v polévce i v omáčce. Přesvědčili jsme se znovu, že špička trávní je velmi dobrá houba; v polévce a ještě více v omáčce měla příjemnou houbovou vůni a chuť.

Protože v celém lese nebylo jinak zhola nic, byl nález takového množství dobrých špiček vítaným příslibem dalších houbařských radostí.

Leo Rýznar:

Choroš sírový.

V květnu t. r. byl jsem upozorněn na tři překrásné trsy choroše sírového. Rostl na listnatém stromě ve výši asi 5 m. Opatřil jsem si žebřík a povolení (bylo to v zámecké zahradě v Kroměříži) a houbu jsme ještě s několika houbařskými nadšenci odřízli. Ještě před tím byla ovšem fotografována. Dva trsy byly veliké, jeden menší. Celkem vážily přes 6 kg. Doma podstoupily všechny možné zkoušky. Několik plátků jsem se snažil uvařit. Šířila se z toho báječná vůně. Při ochutnání jsme litovali, že jsme jej nesebrali o několik dní dříve. Chuť byla sice velmi sympatická, jinak ale bylo již cítit, že houba začínala dřevnatět. Viz obr. na obálce.

Teď několik zpráv z trhu (Kroměříž):

Kolem 15. V. 1960 se objevily žampiony. Májovky nerostly, bylo velké sucho. Před týdnem se sice již prodávaly, nebyly však hezké, byly již zřejmě přerostlé. Před týdnem se ukázal prvý křemenáč a prvý kozák. Před třemi dny bylo již křemenáčů hojně. Dnes se ukázal 1 hřib (stál 6 Kčs, 1 křem. 2 Kčs) a podtrnky. Z ústního sdělení jsem se dověděl, že v Beskydech hřiby začaly růst asi před 10—12 dny, hned po prvých deštích.

Houby v italské kuchyni.

V italském feministickém týdeníku „Noi donne — my ženy" ve svazku 1959/39 uveřejnila redakce pro čtenářky listu poučení o sběru, koupi, přípravě a užití hub k chutným a delikátním pokrmům. Aby pokrm byl dokonalý, je třeba mít na paměti:

že se houby nečistí tak, že se hodí do vody, nýbrž se jemně oškrabou ostřím nože, čímž zůstane zachována jejich vůně,

že se teprve potom opláchnou ve vodě, do níž se přidá trochu octa a citronové šťávy,

že se nesmějí nechat dlouho ve vodě, neboť by ztmavěly a byly nevzhledné,

že je třeba ihned po omytí a osušení je připravit a to na mírném ohni.

Několik předpisů:

Polévka z lišek.

Lišky rozřezané na kousky se osolí a nechají odmočit. Zatím se v rendlíku dusí máslo, olej, stroužek česneku vcelku, jemně rozetřená cibule a lžíce šťávy z rajských jablek. K této směsi se přidají lišky a vše se dusí — s přísadou po chvíli vody (polévky) v nadbytku. Po několika minutách se přidají ještě 4 vajíčka smíchaná se strouhaným parmazánem, jimiž se polévka zahustí. Stroužek česneku se odstraní a polévka se dá na stůl s kousky osmaženého chleba.

Houby na rožni.

Na rožni se pečou hříbky, které se k tomu nejlépe hodí tvarem i jakostí dužniny, ježto se na rožni pěkně vyjímají. Kloboučky oddělené od třeňů se navléknou na rožeň vždy mezi polovinu zralého rajského jablka, a kousek chleba (veky). Směs se peče na mírném ohni, občas se potře olejem. Podává se zcela horká.

Hříbky pečené na osmaženém chlebu (chléb = veka).

V pánvi na mírném ohni se dusí na hojném oleji kloboučky hříbků. Podušené se vloží na mísu a osolí. V témže oleji se dusí třeně rozřezané na drobné kousky s přísadou jemně rozetřeného česneku a petržele. V témže oleji se již po třetí dusí kousky chlebové třídky. Zvlášť se usmaží kousky chleba, na něž se položí kloboučky hříbků a obloží kousíčky třeňů a chlebové třídky. Může se jísti i studené jako druhé jídlo.

Omelety se žampiony.

Pro 4—5 osob je třeba 8 vajec, 240 g žampionů, velké číše bešamelu, 100 gramů másla, soli a pepře. Houby rozřezané na kousky se dusí s přísadou 50 g másla na mírném ohni. K houbám se přidá teplý, osolený a opepřený bešamel. Se zbytkem másla se upeče těsto pro omeletu a vloží na misku předem ohřátou. Žampionová směs s bešamelem se prostě vloží na těsto nebo se toto upraví jako omeleta.

Žampiony po francouzsku (alla francese).

Pro 6 osob je k přípravě třeba 500 g telecího masa, 300 g malých a stejně velkých žampionů, 100 g smetany, 100 g másla, 50 g pikantních oliv, soli a pepře. Maso se rozřeže na stejné kousky tloušťky asi 1 cm, vloží se do rendlíku se 60 g másla, osolí se a dusí na mírném ohni tak, aby se vytvořilo hojně šťávy. Zvlášť se dusí houby, celé, jsou-li malé, na zbylém másle. Spojí se houby s masem, přidá se trochu pepře, olivy bez jádra a smetana, načež se směs dusí po dobu několika minut. Tato specialita francouzské kuchyně se podává horká.

Houbová pečeně.

500 g hříbků se rozřeže na kousky a vhodí asi na 1 minutu do hrnce s vařící vodou. Pak se omyjí a nechají vychladnout. Mezitím se v příhodné nádobě zahustí lžíce mouky ve čtvrt litru mléka a podusí asi 10 minut na mírném ohni. Když je tato směs vlažná, přidají se do ní 2 rozkverlaná vajíčka a kousíček soli, načež se dobře zamíchá. Do těstíčka takto připraveného se namáčejí kousky hub a smaží se v oleji nebo v oleji a sádle v poměru ¾ oleje a ¼ sádla. Houby se pak vloží na list ssacího papíru, aby oschly a podávají se horké. Jako druhé jídlo postačí toto množství pro 4 osoby, jako zákusek pro 6 nebo 8.

Neapolská pizza s houbami.

Poznámka: Pizza (vyslovuje se přibližně pidza) je oblíbené neapolské jídlo, nízký koláč okrouhlé formy, slaný a kořeněný.

Připravené chlebové těsto (těsto na veku) se potře trochu olejem, posype kousky (v originále neapolského) sýra, rajských jablek a hojně jemně rozřezanými houbami. Je třeba dát přednost bílým houbičkám vypěstovaným (tedy žampionům), jež se dříve prudce podusí v oleji s česnekem a petrželí, aby byly vonnější a chutnější. Tato pizza se jí co nejteplejší, hned jak se vyjme pečená z trouby.

Vol-au-vent — houby v lístkovém těstu.

Italská hospodyně si den před přípravou tohoto originálního houbového jídla objedná u paštikáře vol-au-vent, což jest košíček nejjemnějšího lístkového těsta, kalkulujíc množství podle počtu osob u stolu. Žampiony se dusí 15 minut s máslem, s troškou co nejjemněji třené cibule a s několika kapkami citronové šťávy. K tomu se přidá bešamel připravený ze 2 číšek mléka, 2 lžic másla a 2 lžic mouky s kouskem muškátového ořechu. Směs se nechá asi 10 minut ustát, aby dostala správnou chuť, načež se do ní přidá číška smetany. V troubě se ohřeje voul-au-vent a vyplní se směsí s houbami.

Upravil podle italského originálu dr. Josef Helcl.

* * *

Desatero správného sušení hub.

1. Sbíráme jen zdravé, nečervivé a dostatečně vyspělé, nepřerostlé houby.
2. Z hrubé nečistoty (hlína, listí, jehličí apod.) očistíme hřiby hned při sběru na místě.
3. K hřibům nepřimícháváme jiné druhy hub.
4. Domů nosíme houby opatrně, ve vzdušných obalech, nejlépe v proutěných koších.
5. Nenecháváme hřiby dlouho v obalech, případně na sluníčku, aby se nezapařily.
6. Hřiby krájíme podélně asi na 3—4 mm silné plátky tak, aby nožka s hlavičkou zůstala pohromadě.
7. Hřiby krájíme přímo na sušící plochu tak, aby každý plátek ležel odděleně.
8. Nakrájené hřiby sušíme na vzdušném, bezprašném místě a dbáme na to, aby nezvlhly, nebo dokonce nezmokly.
9. Usušené hřiby vložíme do papírových sáčků.
10. ... Kdo jich našel více, odnese je do prodejny Jednota.

Sušené i čerstvé hřiby vykupuje družstevní podnik Jednota.

d) Houby škodlivé a jedovaté.

Ing. Miljutin Jenko:

Statistika o otravách houbami (návrh).

Инж. Милютин Енко: **Статистика о отравлениях грибами — предложение.**

Statistikou lze vystihnout každé dění na světě.

Nezpracovává jenom číslice o užitečné produkci ducha, rukou i matky země, nýbrž provádí také číselná studia o nemocech, nehodách při dopravě, úrazech v dolech apod.

Praví se, že mykologie náleží k nejobtížnějším oborům celé botaniky a proto je nutno, aby se statisticky zpracovávaly nejen poznatky o výskytu hub, každoroční jejich produkce, zužitkování, ale i otravy, mnohdy smrtelné.

Každoročně čítáme v tisku zprávy o houbových otravách. Někteří mykologové se již pokusili o jejich statistiku. Nejsou-li však pohotově podrobná data o těchto otravách, je cena takových statistik problematická.

Proto budiž zařízeno, aby každá otrava houbami byla hlášena na ustanoveném tiskopise místnímu národnímu výboru a odtud postoupena příslušnému úřadu ústřednímu, který by pak každoročně předložený materiál zpracovával a v podobě statistiky publikoval.

V hlášeních o otravách houbami mělo by býti uvedeno:

1. Jméno a stáří postiženého.
2. Bydliště.
3. Druh či druhy hub, způsobivší otravu.
4. Stupeň otravy (lehký, těžký, smrtelný).
5. Doba trvání onemocnění.
6. Byl-li volán lékař?
7. Přesné stanovení naleziště houby (hub), způsobivší(ch) otravu.

Ústřední úřad nechť přihlíží k tomu, aby došlá hlášení o otravách byla uvedena v soulad s hlášením lékařů, aby jeden a týž případ nebyl veden dvakrát.

Budou-li spolehlivě zpracovávána data o příčinách a stupních houbových otrav, pak bude možno snáze jim předcházeti a je zvládati.

* * *

Denní tisk se letos velmi často vracel k houbařským námětům. Několikráte o houbách psaly listy: Práce, Lidová demokracie, Svobodné slovo. Literární noviny přinesly o houbách zajímavý fejeton. Večerní Praha vícekráte oznámila nálezy velkých hub. 20. 8. uveřejnila krátký rozhovor s inž. M. Smotlachou.

„Senohrabská hláska" — měsíčník osvětové besedy přinesl článek referenta ČsMS inž. Emingra s názvem: K čtvrtému výročí úmrtí „otce houbařů".

e) Různé.

Ph. Mr. R. Smotlachová:

Pýchavka obrovská — vatovec obrovský.

Lycoperdon giganteum — Lasiosphaera gigantea.

V Mykol. sborníku byly často zprávy o velkých exemplářích této houby (např. v roč. XXXIII. str. 44, Jindřich Sezima) a o jejím zužitkování, nejen u nás, ale např. v Bulharsku. V červenci t. r. vystavoval houb. kroužek ČSD — na nádraží v Hradci Králové plodnici o váze 7½ kg!

Britský časopis „Country life" (Život na venkově) přinesl zprávu a snímek obrovského exempláře této houby, nalezené v r. 1956, ač jinak Angličané zvláštní zájem o houby nemají. Plodnice vyrostla na poli podzimního ovsa, na farmě v Hampshire. Měla objem 51 palců = 129,54 cm a největší šířku téměř 18 palců = 45,72 cm, vážila přes 9 liber = přes 4 kg. (Sezimou popisovaná vážila 20 kg!!)

Byl to pěkný exemplář této houby, jež je v časopise nazvaná Calvatia gigantea a objevuje se v Anglii od časného léta do podzimu. Největší plodnice, dosud v Británii zaznamenaná, měla objem 64 palců = 162,56 cm, ale největší vůbec, podle záznamů, byla nalezena ve státě New York v r. 1877. Její největší průměr, jak uvádí Dr. J. Ramsbottom, měl 5 st 4 palce = 162,20 cm a houba byla omylem pokládána za ovci. (Sezimova 65 cm!)

Jiný podivný nález skupiny velkých plodnic této houby vyskytl se pod podlažními prkny jednoho domu v Kew a byl považován za záhadné lidské lebky a teprve úředním zákrokem se věc vysvětlila.

Pozn. red.: Nový český název „vatovec" je pro naše čtenáře dosud nezvyklý.

Obr. 38. Pýchavka obrovská — Lycoperdon giganteum. Vzato z britského časopisu „Country life" z r. 1956. Plodnice vážila přes 4 kg. Jedlá — výborná na smažení.

Bylo vypočítáno, že plodnice pýchavky obrovské, průměrné velikosti, obsahuje přes 20 milionů výtrusů. Podle Dr. Ramsbottoma „je to snad nejplodnější organismus, žijící na naší planetě“. Na štěstí jen některé výtrusy vyklíčí normálně. Zpráva uvádí dále, že jako většina pýchavek, je pýchavka obrovská jedlá a dokonce chutná, dokud její dužnina je bílá. Používala se dříve též jako prostředek pro stavění krve.

Václav Machek:

Zrození etnomykologie.

(Dokončení)

Neboť to požívání hub provozují nebo zprostředkují kuranderové (léčitelé a zároveň hadači, zaříkávači a věštci) nebo ženy-kurandery, a ti všichni skrze omámení z hub odpovídají na otázky, zdali a jak se vyléčí ten a ten nemocný či zdali zemře, jak se vede vzdálenému příbuznému, co koho čeká v budoucnosti atp. Pro odpor

Obr. 39. „Houbové kameny“ z guatemalské vysočiny. — Viz minulý sešit

církve se toto děje v tajnosti. U Indiánů se však ty jisté houby těší veliké úctě. Nejsou také vždy po ruce: objevují se zpravidla na začátku a na konci tropického období dešťů. Wassonově první výpravě se podařilo seznámit se s jednou kuranderou (jmenuje se Maria Sabina), která byla ochotna provésti se všemi účastníky seanci s požíváním hub. Wasson pak podává podrobný a přesný, vpravdě vědecký popis průběhu takové celonoční seance a dalších seancí, pak informace od jiných osob. Při seanci kurandera dělá jakési obřady, pronáší jisté izolované slabiky a slova nebo zpívá, ba i tančí, vše to po požití několika oněch hub. My zde nemůžeme

jít do podrobností. Uvedu jen to, že pro Indiány je to skutečně obřad (mají za to, že ústy kurandera jim odpovídá Kristus; že Kristus jim dal ty houby proto, že jsou chudí a nemohou si platit lékaře a drahé léky). Indiáni vyžadují (jak Wassonovi sdělila jedna protestantská misionářka, dobrá znalkyně indiánského života), aby účastník seance byl rituálně čistý (aby držel jistou dietu, nepil alkohol, neměl pohlavních styků, to vše 5 dní před seancí a 5 dní po ní), jinak prý houby mohou člověka učinit šíleným nebo i usmrtit. Pro nás je důležité to, jaké vidění má člověk, který požívá halucinogenní houby. W. praví, že neví, jaké víze působí hašiš, opium, koka a meskalin, zdali látky v těchto drogách jsou příbuzny s halucinogenní látkou v těchto houbách. Proto popisuje bez srovnávání. Ta vidění naprosto nejsou stejná u všech osob. Nicméně jisté podoby společné jsou. W. to popisuje takto:

„Nejprve jsme viděli formy geometrické, hranaté, nikdy okrouhlé, bohatě kolorované. Pak tyto formy dostaly podobu architekturální, s kolonádami a architrávy, s promenádními dvory královské nádhery, budovy skvělých barev se zlatem, onyxem, ebenem, vše to bylo pojato co nejharmoničtěji a nejduchaplněji, s velkolepostí přesahující lidskou představivost. Tyto architekturální víze se zdály — nevím proč — orientální, a přece u každé scény jsem si uvědomoval, že nemohou patřiti žádné orientální zemi. Nebyly ani japonské, ani čínské, ani indické, ani musulmanské. Zdály se patřiti spíše k imaginární architektuře popsané od vizionářů biblických od sv. Jana z Patmu. V estetice tohoto světa takto odhaleného neměla místo attická jednoduchost: vše mělo oslňující bohatost. V jednom okamžiku, za bledého svitu měsíce, kytice na stole dostala rozměry a podobu císařského průvodu, triumfálního vozu, taženého živými tvory známými jen z mythologie. Před našima otevřenými očima šla vidění jedno za druhým bez konce, každé vznikalo z předešlého. Měli jsme pocit, že stěny našeho prostičkého obydlí se rozplynuly, že naše duše poletují vesmírem, jsouce hnány božskou vichřicí, že mají božskou pohyblivost, která by nás mohla přenést kamkoliv na perutích myšlenky". — V jiné seanci to bylo poněkud jiné. „Nebylo geometrických forem ani budov s orientální nádherou. Nahradily je umělecké motivy z alžbětinské a jakubovské doby... Rodily se jeden z druhého... Cítili jsme se v přítomnosti Platonových idejí. Ale nechť si čtenář nemyslí, že holdujeme krasořečnictví. Pro každého naše vidění byla a zůstanou „halucinacemi". Ale pro nás to nebyly klamné a temné náznaky skutečných věcí, nebyly to fikce pocházející ze zmatené představivosti. Co jsme viděli, bylo pro nás prostá pravda, jejíž každodenní, nám všem známé realizace nejsou než nedokonalé obrazy. — Po takovýchto scénách jsem dvakráte viděl i krajiny. Jednou to byla rozsáhlá poušť s majestátními pohořími v pozadí, terasy jedna nad druhou. Karavany velbloudů stoupaly po svazích. Po druhé to byly zálivy ohromných řek naplněné čirou vodou... Po obakráte obrazy vyhovovaly vůli diváka: když ho zajímala nějaká podrobnost, krajina se přiblížila rychlostí světla. Zdálo se, že v ní není ani ptáků ani že v zálivu není živého tvora, až pak náhle se objevila hrubá chatrč a jakási postava jakoby ženská, ale nehybná, mající oči upřené do dálky".

Obsah vidění byl tedy nový; nebyla v nich auta, města, dálnice, nic z toho, co je člověku z amerického města běžné dnes a denně.

Je důležité, že ta vidění nepřicházela snad v nějakém spánku. Naopak, vědečtí účastníci byli duchem přítomni, pozorovali své okolí, činili si záznamy. Vidění se neztrácejí — jako se ztrácejí sny — při probuzení. Paměť netrpí, naopak i to, co viděno v séanci, zůstává v paměti.

Nevíme arci, co vidí po požití hub domorodí Indiáni a jaký to má vliv na jejich věštění a hadačství. Ale jsme tu úplně v blízkosti reálních základů věšteckých praktik, v jakých si libovalo lidstvo dávno zašlých věků. V horách střední Ameriky tedy ještě žijí předkolumbovské obřady. Nejde při nich naprosto o nějaké omamování požitkářské (jako u hašiše a opia: naopak provází je žaludeční nevolnost, projevující se občas vrhnutím), ale o tužbu přenésti se do světa zcela jiného, nádhernějšího a úchvatnějšího než je tento náš.

Divinační houby tedy snad hrály úlohu v počátcích lidské kultury. Člověk starší kamenné doby odkryl tajemství jistých hub, jejich halucinogenní účinky. Po požití oněch hub dávný člověk navštěvoval, lze obrazně říci, jiné světy, dostal klíč k zázračnosti. Tady je snad, domnívá se Wasson, příchod k idei náboženství.

Toto jsou hlavní věci z prvého díla (vynechávám některé kapitolky mající pro nás menší význam). Zmíním se ještě o té mykofobii jednotlivých národů. Wasson jí věnuje 16 stránek. Stanovisko národů vůči houbám nezávisí na hojnosti hub. Nádherných hub je hojnost jak v Norsku, tak i v Rusku, a přece norská znalost hub je nepatrná. Katalánci sousedí se Španěly, katalánská znalost hub je veliká, španělská znalost je chudobná. Zajímavou zprávu má Wasson o beduinech v Arabii. Znají místa, kde mezi křovinami rostou jisté terfezie, podzemní houby. Jsou-li říjnové deště prudké a jsou-li provázeny hromy a blesky a obzvláště jestliže se deště opakují v zimě a na jaře, Arab ví, že bude dost hub. V únoru a březnu beduini složí své černé stany a táhnou na známá místa. Ženy a děti tam hledají při východu nebo západu slunce. Tehdy se i podzemní houby prozradí stínem, jejž vrhají nepatrné vyvýšeninky písku. Ty ženy a děti vědí, že pod nimi jsou ony terfezie. Ženy beduinů dovedou dobře upravovat ony houby pečením v popeli nebo smažením na másle, dovedou je i konservovat sušením na slunci. O Slovanech byla již řeč. Litvané milují houby; je to u nich zjev domácí či přejatý od Slovanů?, ptá se autor a volá po odpovědi. Ukrajinci a jižní Slované jsou již lhostejnější. Finové houbami většinou opovrhují, ale od Rusů se naučili jíst ryzce, Karelci pak i další houby. Na západě Finska však jedí jen lišky — jako Švédové. Keltové a Frísové jsou nepřáteli hub, rovněž tak i Řekové. Ale mykofobní národy se pomalu, velmi pomalu, učí jísti houby. Angličan obyčejně zná jen pečárku, Nor jen lišku. Španělé v Kastilii jedí jen jeden druh ryzce a hlívu Pleurotus eryngii; Španělé ani nemají svou vlastní příručku

o houbách a chtějí-li se poučit, musí sáhnout ke knize, kterou španělsky napsal jeden Bask. Portugalci znají jen bedlu Lepiota procera. Baskové nyní jedí houby, mají pro ně i dosti jmen. V jistém kraji Baskové milují holubinku Russula virescens. Italové rovněž jsou nyní jedlíci hub, ale časté otravy svědčí, že jejich znalost není dokonalá. Francouzi kanadští hub nejedí vůbec; to znamená, že v krajinách (Poitou a jiných v jižní Francii), odkud kdysi přišli, se houby nejedly, a ten postoj si Francouzi v Kanadě zachovali, i když lesů mají teď hojnost. Ostatní Francouzi se učí jísti houby; někde se prodávají na trzích. Bretonci jsou mykofobní, jako ostatní Keltové a jako Germáni. Laponci rovněž, ale jedna houba má nebo spíše měla zvláštní úkon: jde-li mladík ke své dívce, vloží houbu Boletus suaveolens (podle svědectví samého Linnéa) do malého váčku, jejž si přiváže nad ohanbí. Podle Heima jde tu o útkovku (Trametes suaveolens). Ruští Židé prý hub nejedí: znamená to, že si nepřízeň k houbám přinesli ze své německé domoviny. Ale Germáni se začínají učit. Ve Švédsku, v Dánsku, z jižním Německu a ve Švýcarech skupiny mladých lidí z měst v době volna chodí na houby; je to zjev „návratu k přírodě". Je tu zajímavý protiklad proti venkovu: zapadlý švýcarský venkov houby nemiluje. Tyto všecky výklady jsou provázeny spoustou zajímavých dokladů a kromě toho citáty o názorech vynikajících spisovatelů atd. Uvedu jedině zprávu o Majakovském. R. Jakobson bydlel s ním v roce 1919 v městě Puškino, blízko Moskvy; svědčí, že básník chodil zpravidla denně do lesa na houby; nosil si jich plný košík. Říkal, že sbírání hub poskytuje ideální doprovod ke skládání básní (the ideal accompaniment for the composition of poetry), a vskutku toho léta napsal nejlepší části svých „150 milionů".

Zajímavý pro nás je též oddíl „Nevědecká nomenklatura". V něm Wasson usvědčuje Linnéa, že antických jmen použil špatně. Boletus byl u Římanů nikoliv hřib, ale císařka (Amanita caesarea), dosud má tento význam **bolado** a **bolé** v italských nářečích a **boulé** v Provenci. Náš hřib se u Římanů zval suillus, což je od **sus** „svině", nikoliv proto, že prý vepři mají zálibu v těch houbách, ale že jejich „maso" připomíná skutečné maso vepřové. Řecké hudnon byl lanýž, nikoli naše Hydnum (lošák); pedzis byla pýchavka, nikoli Peziza; amanita byla pečárka; agarikon byl troudník, Fomes officinalis. Jen tuber podržel svůj význam.

Je zřejmé, že Wasson položil v tomto spise ruku na jisté tajemství, totiž že vědecky odhalil prostředky k hadačskému omamování (popř. k pouhému omamování, které nemá „divinačních" cílů) a účinky jejich, že ukázal na rozličné spojitosti z přerůzných zemí jiných než je Mexiko, že naznačil, jak dávné myšlení vytvořilo jakousi spojitost mezi houbami a ropuchami atd. Opravdu tím otevřel nové

pole pro další výzkumy, založil novou vědu, etnomykologii. Ta bude sice tvořit část etnologie, ale mykologové mohu k ní vydatně přispět.

Druhé dílo (Wasson-Heim) je vlastně odborně mykologické. Ovšem i ono potřebovalo historii objevu. Tu podává Wasson (str. 15—121) v podobě poněkud zkrácené vše, co je třeba vědět o „kultu hub" u Indiánů (staré zprávy; dnešní stav podle zjištění jeho výprav; houby ve středoamerické archeologii, tj. výklad obrazů na starých freskách atp.; „kamenné houby" z Quatemaly a odjinud; misky s reliefem představujícím houbu; tyto archeologické oddíly — s výjimkou „kamenných hub" — jsem ve svém referátu vynechal, mohu se k nim vrátit jindy).

Na str. 77 se dočítáme, že v posledních dvou letech se v Mexiku s kultem divinačních hub stala velká změna. Na jaře 1957 Wasson uveřejnil o svých výzkumech článek v rozšířeném týdeníku Life. Ačkoliv neuvedl tam jméno osady Huautla, přece se vědomost o ní nějak rozšířila (ten týdeník má i španělské vydání a tak se lidé v Mexiku asi domyslili). K tomu přispělo i to, že to městečko není už tak odlehlé. Letadla mohou nyní přistávat několik mil od něho a 1958 byla postavena k němu dobrá silnice. Přicházejí různí interesenti, odborní i neodborní, shánějíce divinační houby. Ty se proto staly obchodním artiklem, ujala se jich dokonce i obecní rada, pomýšlí na poplatky z nich a na monopol prodeje, ba organizuje i kroužky pro séance. Jaká to změna proti době, kdy W. musil shánět zprávy a vhodné osoby s velkou námahou.

Zjištění halucinogenních hub vzbudilo velký zájem i mezi mykology. Tu stojí na předním místě francouzský mykolog Roger Heim. Na Wassonovu žádost dal on všecky své znalosti do služeb tohoto výzkumu. Účastnil se některých výprav a uveřejnil dlouhou řadu článků v mykologických časopisech i v novinách, nedávno pak shrnul vše (s pomocí dalších spolupracovníků) v této imposantní publikaci. Je tu především „popisná a taxinomická studie" o těch houbách (jsou to Stropharia cubensis, dále několik druhů rodu Psilocybe, konečně jedna Conocybe). Heimův pařížský ústav je prozkoumal po všech stránkách, podařilo se mu také vypěstovat některé z nich v kultuře. Dále jsou rozbory chemické a jiné. Basilejská továrna léčiv Sandoz pohotově vyrobila přípravek psilocybin. Ten pak byl zkoušen na lidech zdravých i nemocných, a to po všech stránkách, na účinky tělesné i psychické. Zdraví (mezi nimi i sám Heim a jeho spolupracovníci) popisují tu účinky psilocybinu podle pokusů na sobě samých (zdá se však, že zanedbali onu pětidenní karenci, která je požadována v Mexiku), lékaři pak udávají svá pozorování z klinik na nemocných. Zatím nejde o léčení. Je patrné, že psychické účinky jsou nadmíru významné. Nejsou stejného rázu

u všech, ale rozličná „vidění“ jsou z nich nevýraznější. V závěru shrnuje R. Heim význam nových objevů.

Je samozřejmé, že Wassonovy objevy (uvedené v širší známost týdeníkem Life) vzbudily velkou pozornost. Už výše jsem se o tom zmínil. Přírodovědecké a lékařské časopisy na západě přinášejí už články o nich. Ukazuje se, že některé z těch hub rostou i jinde. Docházejí i zprávy, že někteří lidé měli jakési halucinace i po požití jiných hub. Jistý Dimitrij Nabokov, historik hudby (emigrant), píše toto: před poslední válkou žila jeho rodina na venkově v Polsku na svém statku; jejich kočí přinesl jakési „opjonki“; pojedly je jeho matka, dvě sestry a francouzská guvernantka; všechny ty dámy měly pak podivné vidění (marvelous vision); myslely ovšem, že jsou otráveny, ale žaludek a trávení nebyly porušeny. To bylo v dubnu 1931. Bohužel nepíše nic přesnějšího, jaké to byly opjonki. (Otištěno v časopise The Herbarist 1959, str. 24.) Jiné takové zprávy došly z ostrovů Fidži a z USA. Byl i pokus přihlásit se o prioritu objevu (jistý lékař Singer z Chicaga), ale neúspěšný.

Úhrnem možno říci, že se objevem halucinogenních hub otevřela vědeckému zkoumání nová oblast. Mykologický průzkum mexických hub je hotov, ale zůstává možnost dalšího výzkumu těchto i jiných hub (mezi nimi i naší obecné muchomůrky) stran psychického účinku. Ale zůstává úkol pro etnology, historiky, badatele o náboženství a jiné odborníky jíti po stopách halucinogenního účinku hub v lidových i nelidových kulturách. Má pravdu Roger Heim, že se tu otvírají nové obzory: jednak etnomykologie, jednak pro toxikologii, psychopatologii atd., snad brzy i pro léčení.

V historii vědy velkou úlohu někdy hraje náhoda. V jednom článku (vyšlém v Transactions of The New York Academy of Science 1959) píše Wasson, jak byl přiveden k tomu studiu. V roce 1927 byl s manželkou v létě v pohoří Catskills. Jednou v srpnu kráčeli po cestě na okraji lesa. Jeho manželka spatřila (jako kdysi Lenin) v lese houby. Ihned se odtrhla od manžela a jala se je sbírati, nedbajíc manželových protestů (manžel byl tehdy spíše zaujat proti houbám, jako vůbec Anglosasové). Oslovovala je něžnými ruskými názvy; odnesla si je domů, upravila a snědla, ovšem sama. Tato epizoda však udělala tak mocný dojem na Wassona, že oba manželé začali sbírati zprávy o houbách, o chování různých národů vůči houbám atd., zkrátka tento impuls probudil v obou hluboký vědecký zájem, který nakonec vedl až k oněm výpravám do Mexika. Tedy — jedna žena „stála u kolébky“ tohoto oboru. A nemalou zásluhu má i jiná žena, indiánská kurandera Maria Sabina z Huautly. Ona to byla, jež poskytla Wassonovi možnost dokonale vniknout do všech tajů. Nebýti její dobré vůle a vytrvalé ochoty, byl by asi W. po prvém nezdaru odjel z Mexika s nepořízenou a už by se byl nevracel. Poklá-

dám za spravedlivé, říci o těch dvou ženách i našim čtenářům hned nyní, aby se na ně nezapomnělo, až se budou psát učené články o těch věcech i u nás.

Rozhovor se spisovatelem Oldřichem Šuleřem o lidových názvech hub na Valašsku.

(Příspěvek k etnomykologii Moravy.)

Spisovatel Oldřich Šuleř si rázem získal srdce malých i velkých čtenářů svým nejnovějším románem „O Janíčkovi malérečkovi". Tuto překrásnou knihu, která vyšla z loňské soutěže Státního nakladatelství dětské knihy v Praze, věnoval autor památce nedávno zesnulého valašského výtvarníka, malíře Jana Kobzáně. Umělecko-literární klady románu zhodnotila kritika. Naše houbaře jistě velmi zaujala milá scénka, kdy se Janíček setkal s lesním mužem Horehleděm, o kterém říkali, že je podivín a nemluva, a takto si kdesi pod Vrchovou ve Vsackých horách spolu povídali o houbách:

Hrabal se v koutě a potom vytáhl podivnou velikou kouli světlé barvy. Podal ji Janíčkovi.

„Ale toto by ani tvůj staříček nevěděl, co je a jak s tím naložit."

Janíček ohmatal kouli, byla měkká jako dužina.

„Jakživ jsem nic takového neviděl. Kdyby to aspoň nožku mělo, řekl bych — houba prášivka. Ale tak?"

„A že to i je houba. Ale ne prášivka, ale lanýž."

Lanýž! Jak by o něm Janíček neslyšel! Vzácná houba, roste pod zemí, celá je v zemi. Ale roste jenom někde, ve sprašové hlíně. A jak je dobrá! Však se též praví, kdo ji najde, toho že štěstí po celý život neopustí. Janíček potěžkal houbu, než ji vrátil.

„Tak vy jste šťastný člověk?"

Horehleď dlouho ukládal houbu do kouta. Když se zase otočil, řekl s povzdechem:

„Ja, věru šťastný!"

Rozmluvili se o houbách. Shodli se, že není nad chutné syrověnky a také muchomůrky že nejsou všechny nejedlé, vůbec že mnoho hub lidé z neznalosti nevyužívají.

„A ta, podívej se!"

„Obyčejný choroš," ohrnul rty Janíček, když ohmatal natvrdlou houbu, cizopasící na stromech.

„Obyčejný, pravíš," uštířil se Horehleď, „jenomže je jich mnoho druhů. Kdybych ti z něho připravil hubník, olizoval by ses až za ušima. A ta moje hučka, podívej se, ta, abys věděl, je též z choroše."

Sundal hučku s hlavy a Janíček si ji prohlížel. Nechtěl ani věřit, že to je umně vypracovaný choroš.

Všechno znal lesní muž. Na jedovaté sířinky upozornil a tu zas na čechratku, o houbě ušíčko mluvil, o smetaňáku a bílé kravičce, opěnky na starých pařezech připomněl i dřevomorku cizopasa. Pravda, Janíček je vídal po lesích, ale neznal všechna jejich jména a netušil, z kolika se dá připravit chutný pokrm. Lesní muž znal dobře místa, na kterých se houbám daří, i pod

sněhem už prý našel sinaly, křemenáče, ba i hřiby; sníh zakryl huňatý mech a podhoubí v něm nezmrzlo.

(Oldřich Šuleř: O Janíčkovi malérečkovi, str. 187—188.)

Navštívili jsme spisovatele Šuleře v jeho pracovně a poprosili jsme ho, aby čtenářům Mykologického sborníku zodpověděl několik otázek ze svých zkušeností a znalostí lidového houbařského názvosloví. Oldřich Šuleř s ochotou a rád vyhověl a tak vznikl tento rozhovor:

Otázka: Ve vašem románu je milá houbařská scénka, ve které se vyskytují zajímavé lidové názvy z Valašska, ne právě obvyklé v běžném houbařském názvosloví. Tak lanýž, prášivka, choroš, dřevomorka, křemenáč, to jsou celkem všem houbařům známé názvy...

Odpověď: Ano. Snad by bylo tady zajímavé ještě jenom doplnit to, že hovoří-li v onom úryvku z románu lesní muž Horehleď o hučce z choroše, pak to není přehnáno. V neobyčejně pozoruhodném kloboučnickém muzeu v Novém Jičíně naleznete vedle různých kloboučnických rarit ve vitrinách také jakousi čepku či klobouk z choroše (Fomes fomentarius; pozn. red.), vypracovaného až do sametové jemnosti. Pokud se pak ještě v závěru mluví o houbách, které Horehleď nacházel i pod sněhem, tak snad bude dobře uvést i takovou penízovku sametonohou. Ovšem to není houba, která by se snad opožděně za zvláštních okolností udržela v mechovém lůžku i pod sněhem, nýbrž opravdu houba zimní — však se jí také říká penízovka zimní (Collybia velutipes). Má hnědý kluzký klobouk, lupeny nažloutlé, třeň jako sametový. Jeden můj známý ji sbíral přímo na Vsetíně v mrazových puklinách na kmenech jírovců a na pařezech při zdi podél Bečvy, a to kolem Nového roku. Zejména v zimě je velmi vítaná do polévek. Ale jak říkám — to je opravdu zimní houba, takže tu snad ani nelze připomínat v souvislosti s hřiby, které nacházel Horehleď pod sněhem.

Otázka: V onom rozhovoru Horehledě s Janíčkem se však vyskytuje několik lidových místních názvů a bylo by snad dobře porovnat je s odborným houbařským názvoslovím.

Odpověď: Tak především bych chtěl zdůraznit, že se rozhodně nemohu považovat za nějakého houbařského odborníka. Ve svém rukopise jsem použil lidových názvů, jak jsem je sám slyšel a jak je znám a není jisto, zda se vůbec podaří je botanicky či mykologicky přesněji určit. To předesílám. Také musíte uvážit, že na Vsacku a Hornovsacku, odkud především jsem ony výrazy čerpal, nejen každý okres, ale málem každá obec má svoje vlastní houbařské názvosloví, tak je to jazykově mnohostranný a zajímavý kraj. Najdete zde výrazy mnohdy i z hlediska popisu houby přiléhavější, než je odborný termín, a přitom obvykle skoro básnicky malebné a zvukově chutné.

Otázka: Tak zrovna třebas ta „bílá kravička", název velmi půvabný. Který druh se tím myslí?

Odpověď: To je ryzec syrovinka (Lactarius volemus), také se mu kromě syrověnka říká na Valašsku kravka, dokonce i syrovátka, syrůvka, snad proto, že se jí syrový. Na rozdíl od ryzce peprného (Lactarius piperatus),

kterému se říká mléč, mléčňák, peprnáč a ze kterého se musí před vařením či smažením vymačkat nejdříve palčivé mléko.

Otázka: Bílá kravička je opravdu malebně přiléhavý název pro syrovinku, a jak se u vás říká ryzci obecnému?

Odpověď: Ryzec obecný (Lactarius deliciosus) se nazývá i na Valašsku ryzec, výjimečně také ryzák či rýzek.

Otázka: Opěnky, jak se o nich zmiňujete, jsou — jak předpokládám — shodné se stejným odborným názvem Pholiota (Kühneromyces) mutabilis?

Odpověď: Myslím, že ano. Alespoň jsem neslyšel jiný výraz. Rostou hromadně na pařezech, pokud vím, tak například hodně na habrových a lipových, a sbírají se jen kloboučky, poměrně chutné. Odlišujeme od nich třepenitku svazčitou, která roste na Vsacku vlastně po celý rok a má hořkou dužninu. Snad by však bylo dobře upozornit na další výraz, jazykově podobný, avšak postihující docela jiný druh. Je to kolopěnka, které se tak říká proto, že roste kolem pňů, proto také někde název pňůvka. Samozřejmě, je to známá václavka — Armillaria mellea. U nás je takové lidové úsloví, že když kolopěnky rozestřou své rezavé deštníčky, máme do čtrnácti dnů sníh.

Otázka: Velmi zajímavé. Už tím, jak se houbařské názvosloví promítá i do myšlení člověka a jak člověk pozorováním přírody, tedy i hub, zase naopak poznává a určuje podmínky, ve kterých žije.

Odpověď: Pravda! Ovšem nepodléhejme příliš romantizujícímu nazírání. Je pravda, že venkovský člověk ví daleko více o přírodě než člověk městský — ale právě proto, že v ní žije neustále, ani se zvláště jejímu studiu a třídění nevěnuje. Je to prostě samozřejmý rámec jeho života. Proto také vzniká vlastní názvosloví a proto také tolik názvoslovných termínů i v týchž oblastech a krajích . . .

Otázka: . . . tak třebas ten smetaňák, který se rovněž ve vašem textu vyskytuje?

Odpověď: No, to je výraz dosti speciální a opravdu může dojít k rozporu, která houba se vlastně pod tímto označením myslí. Je to žlutomasý, celkem vzácný hřib, kterého u nás užívají k přípravě omáčky, jež od něho dostává téměř žloutkovou barvu. Má baňatou nožku a tak to tedy nemohou být klouzky. Já myslím, že by to měl být hřib Fechtnerův (Boletus Fechtneri Vel.) . . .

Otázka: . . . anebo snad i jiný ze vzácných žlutohřibů, jako jsou hřib královský (B. regius Krbh.) nebo hřib přívěskatý či panenský (B. appendiculatus Schaeff.)?

Odpověď: Snad. A když už jsme u těch hřibů nebude na škodu si připomenout, že hřiby bílé: pravák, tvrďák, dubák, skalní hřib — tím vším se myslí hřib obecný — Boletus edulis Fr. — se v lidové mluvě na Vsacku nerozlišují. Právě tak se celkem nerozlišuje hřib modrák druhu Boletus luridus Schaeff. a druhu Boletus erythropus Pers., obojímu se říká sinál, sinák, modřák, výjimečně (v Leskovci) i luháč.

Otázka: Název sinál, v sousedním Lašsku s krátkým „a" — sinal —, odvozený od siné barvy, je opravdu malebně přiléhavý. O to méně starostí mají lidoví houbaři na Valašsku, než mykologové z povolání, kteří vedou v odborné literatuře spory o to, kterému z jmenovaných druhů se má říkat kovář a kterému koloděj. A jak se říká u vás klouzkům?

Odpověď: U nás je nejběžnější klouzek borový (Boletus/Suillus/luteus), kterému se říká podmásník, také máselník, panščák, nebo podle porostu podborůvka, borovják, borůvka, sosňůvka. Také je u nás běžný máselňák, to je hřib strakoš (Boletus/Suillus/variegatus), na Valašsku se mu také říká žluťák, podskalňák, zaječák, zajíček (pro zajímavost: na Opavsku zase „huši

pupek"). Naproti tomu se obvykle nesbírá hřib babka (B. chrysenteron), kterému se také říká řezník.

Otázka: Ještě jeden dotaz: co se myslí výrazem houba ušíčko, který rovněž v románu uvádíte?

Odpověď: Houba ušíčko? Já jsem tím nemyslel ucho Jidášovo ani zaječí ouško, což se tak nejdříve nabízí, ale destici ucháčovou — Discina ancilis. Někdy se tímto názvem označuje i ucháč obrovský — Gyromitra gigas Krbh., mozkovitě zprohýbaný, vzácnější. Na Vsacku roste pořídku právě mezi desticí ucháčovou. Ono je vůbec leckde těžké se shodnout, protože význam určitého termínu se v různých jazykových oblastech přenáší na jiný druh hub.

Otázka: Tak třebas sířinky?

Odpověď: Někde se tím myslí ryzec sírolétčný (Lactarius theiogalus Quél. = L. chrysorheus Fr. sensu Pilát, pozn. red.), právě pro svou palčivou příchuť, ale myslím, že se tímto lidovým názvem — jedovaté sířinky — označuje čirůvka sírožlutá (Tricholoma sulfureum Bull. ex Fr. Quél., pozn. red.). Ne však jenom sířinky. Podívejme se na příklad na název baraní kule: tím se označují někde lišky (Cantharellus), ale jinde zase bělolanýž obecný, kterému se také říká hrč, hrčka, zemáky, jeleninka, jelení hubka, jelenica, jelenička — zatím co tam, kde výraz baraní kule znamená lišku obecnou, se bělolanýžu říká zase jelení kule.

Otázka: A to ještě není tak docela jisté, jestli v daném případě jde skutečně o bělolanýž (Choiromyces) anebo o jelenku (Elaphomyces), že?

Odpověď: A aby to bylo dokonale popletené, tak i kyjankám (Clavaria sp.) se někde říká baraní vajca, ale také baranica, baraňůvky, baraní rožky, jelení rožky, kozí rožky, kozí brada. Tedy opravdu leckdy jediná možnost vyjasnit si, o čem se vlastně mluví, je konfrontace s houbou nebo alespoň s nákresem.

Otázka: Navíc musí člověk obdivovat pádnost a přiléhavost lidových označení hub, i když někdy jsou tato označení dosti nevybíravá.

Odpověď: Ano. Ale ve svém podobenství i velmi pravdivá. Tak například valašský výraz kozák, březák, březovják, leskovják, léščák se mi zdá daleko přesnější než odborný výraz špičník (Boletus scaber Bull.). I třebas takový křapál pro smrže se mi zdá věrnější.

Otázka: A jak se říká na Valašsku obecně nejedlým a jedovatým houbám?

Odpověď: Ono vůbec je zajímavé, že na Valašsku se všem houbám bez výjimky říká hřiby. Jedovatým, ale i některým jedlým, které se u nás nesbírají, se pak praví gemby nebo psí hřiby. Z těch pak připomeňme alespoň psího sináka, satana (to je u nás hřib kříšť — B. pachypus), psí kuřátko (lošák zprohýbaný — Hydnum repandum) a ovšem pýchavky (Lycoperdon sp.), které mají na Vsacku hned celou dlouhou řadu různých označení: prášivka, pýřavka, cigánský tabák, čertí tabák, muzikantský tabák, vraní hovno, čertovy kuličky, fajfky, kozí sýr... Do gemb a psích hřibů se kope. Lidé leckdy kopou i do jedlých hub, které jsou velmi chutné, když je člověk umí připravit. A tohle právě mnozí lidé na Valašsku dovedou. Tak třebas je známý pokrm z hub a krup, zvaný hubník. Nebo houbová polévka, hubjanka — přeneseně se užívá také pro vynadání: dostal jsem hubjanky.

Otázka: A což výraz huboč, který se rovněž ve vašem románu vyskytuje?

Odpověď: Ach ne, to je jiný kmen, to znamená hluboký les, patrně se říkalo kdysi hluboč a nehlasné „l" časem zaniklo. Ale to už je jiná oblast lidového názvosloví, to bychom přešli také na byliny a i to je oblast neobyčejně široká a zajímavá — snad ještě rozsáhlejší než houby. A není divu: vždyť lidé žili od pradávna s bylinami v přátelství a dovedli využít jejich léčivých vlastností. Ovšem, i houbařská terminologie je poučná a měla by se důkladně podchytit — i když je to, jak je vidět už na příkladu území celkem omezeného, jako je Vsacko, obrovský úkol. Já jsem si ani nepomyslel

na jeho třebas jen částečné řešení. Spíše jsem jenom použil některých libozvučných názvů hub pro vyvolání pravé atmosféry v románu. Jestliže přesto naše houbaře toto místo zaujalo, těší mne to — a zavazuje, že si tuhle oblast prostuduji daleko pečlivěji.

Redakční dovětek: Redakce Mykologického sborníku děkuje jménem svých čtenářů spisovateli Dr. O. Šuleřovi za jeho zájem a porozumění a vyjadřuje naději, že po ohlasu, který tento rozhovor nepochybně způsobí, jistě ještě někdy na naše houbaře vzpomene.

Autorisovaný rozhovor.
Za redakci Myk. sb. hovořil MUDr. Jar. Veselský.

Ing. Stanislav Macan:

K lidovému houbařskému názvosloví.

Přečetl jsem článek pí. M. Korandové v roč. 35. MSb a zasílám svoji poznámku. Nutí mne k ní to, že jsem se ještě nikde nesetkal s lidovým názvem kozáka křemenáče (Boletus rufus — var. rufescens) ... udržujícím se odedávna na Příbramsku jako „havíř".

Jako rodák z Březových Hor sbíral jsem již před 57 léty havíře v brdských lesích, kde jich někdy v lesních průsecích, svazích k jihu obrácených, bývalo až rudo. V celé řadě podbrdských vsí neznal nikdo křemenáče, ale každý sbíral „havíře". Pojmenování toto je typicky lokální a souvisí se staletým hornickým charakterem Příbramska. Před padesáti léty jsme název odvozovali ze vzhledu houby, která barvami (rudou, černou a bílou) věrně napodobovala hornickou parádní uniformu — bílé kalhoty, černou blůzu (kytli) a červený chochol na černé čáce. Ačkoli hornické parády zanikly již před půlstoletím, udržuje se název „havíř" v Podbrdí dodnes.

Z téže oblasti ještě uvádím:

Cantharellus cibarius se nazývá „liška". Nesbírané houby jsou „prašivky". Bol. variegatus je „kožešník", „kožíšek". Běžné jsou babky, syrovinky, podmásníky. Lycoperdon — pýchavky — jmenují se „čertí tabák" a považovaly se za „prašivky".

Čeněk Kramář:

K lidovým názvům hub.

V museu ve Vysokém n./Jiz. četl jsem Vaši výzvu ke čtenářům, a proto sděluji v odpovědi na dotaz č. 1.: houbám, které se nesbírají, říkáme *hadule, prašivky, komprdy.* 2. Cantharellus cibarius je u nás vždy jen *liška* (pravá), pak falešná (jiná). 3. a) Bol. variegatus, hřib strakoš se zove u nás pravý *borovák (hřib žlutý).* b) Boletus chrysentereon — babka se zde jmenuje *podborovák, sameták.* c) Lactarius volemus je *syrovinka.* d) Lycoperdon jsou pýchavky, víc *pejchavky.* 4. Xerocomus badius — suchohřib, který u nás nejvíce roste, má nejvíce jmen: *podhřibek, panský hřibek, polohřibek, sladák.* 5. Ryzec se u nás jmenuje *rezek;* (letní a zimní), pak *kravský nejedlý;* b) *podmáslík žlutý* a *hnědý* (roste pod *vrpány* či modříny; c) penízovkám říkáme — *vopěnky, voňata, voňátka.* 6a. První houba z jara *křapáč„* pak smrž; b) všem pečárkám říkáme *žampion, polní, lesní, ovčí, obrovský;* c) křemenáč lesní s červenou hlavou a tenčí nohou — *křemenák,* c2) křemenáč paseční se žlutou (oranžovou) menší hlavou, tlustou nohou — *vosičák;* d) špičky s vroubkovaným okrajem jsou bílé a žluté; e) kříšť, tomu se říká *žid,* masozub čili srnka je zde — *jelenice;* f) podhřib žlučový (dosti hojný) zove se *hřib hořký.*

f) Zprávy spolkové.

Kamenice n. Lipou.

Pečlivě upravená a pravidelně vyměňovaná výstavka hub mykologického kroužku Domu osvěty v Kamenici nad Lipou láká nejen houbaře, ale i ty, kteří se zde mohou z přesného popisu dovědět, že s mnoha druhy hub se dá v našem jídelníčku počítat. Soudruh Jan Kršek se pečlivě stará i o doplňování a úpravu výstavky.

Nad výstavkou hub objevil se v těchto dnech plakátek s naléhavou výzvou: „Neničte houby, které sami nesbíráte!" Věra Cílková

Mykologický klub ROH — ČZG Hradec Králové

potřebuje k doplnění knihovny některé materiály. Obracíme se proto na širokou veřejnost Čs. mykologické společnosti: Potřebujeme „Časopis Českých houbařů" ročníky 1, 3, 8. Vaříme z hub — Lea Divišová, Werner: Houbař chodí lesem, obrazy hub staré i novější, obrázkové knihy barevné staré i německé a jiné s výstižnými obrazy hub, staré ročníky časopisů jako Mykologie, Zeitschrift für Pilzkunde, Atlas hub evropských Pilát a jiné vydávané publikace o houbách. Prosíme, nabídněte nám všechny materiály vydané do r. 1950. Případně zakoupíme celé knihovny. Dále zakoupíme každé množství barevných diapositivů hub.

Václav Paráček:

Zpráva o činnosti Mykologického klubu ROH v Českých závodech gumárenských v Hradci Králové 1960.

Přestože rok 1958 byl na houby rokem chudým, a rok 1959 velmi nepříznivým, činnost v našem klubu houbařů se stále rozšiřuje a mohutní. Snad se odrážejí vynikající hospodářské úspěchy našeho závodu na tomto úseku našeho kulturního života rovněž. Byly to pokrokové síly ve vedení a složkách našeho závodu, kdož dospěly k založení Mykologického klubu ROH v našem závodě v r. 1958, podporovaly a podporují jej morálně i jinak.

Zažádali jsme si letos o epidiaskop a nákup modelů hub. Obojí jsme obdrželi v ceně 6.000 Kčs. Následují práce jako úprava vitrin, zhotovení bezprašných vitrin pro modely hub a jiné. Jsou prováděny pro nás v závodě bezplatně. Přednášky, promítání a jiné akce jako určování, instruktáž při nakládání hub, exkurse do lesa a jiné podniky klubu pro závod nejsou honorovány ani prac. hodinami, ani přesčasy, ani jiným způsobem. Režii jako jízdné atp. si hradíme sami. Chceme se podívat s některými našimi přednáškami do Prahy do podzimního cyklu ČsMS a oplatit návštěvu našim přátelům-houbařům z Vinohrad. Dále navštívit některé výkupní závody, konservárny hub v ČSSR atd.

Dále hlásíme, že v měsíci červnu byla založena v krajském městě Hradci Králové další organisace houbařů: Mykologický klub ROH při Domu Osvěty pro hradeckou veřejnost. Založení další odbočky v ROH ČSD v Hradci Králové je připraveno a bude uskutečněno ve II. pololetí. Rovněž tak v Osvětové besedě v Malšovicích. S. Josef Hásek, patron klubu, pracuje v našem Mykologickém klubu ROH jako jeden z předních činitelů. Jeho socialistický závazek — vedení a udržování stálé výstavy hub na hradeckém nádraží v r. 1960 je velmi hodnotný a cenný. V r. 1958 byla rozdávána v našem závodě na ochutnávání čirůvka dvoubarevná (Trich. bicolor) (200 kg), v roce 1959 to

byla muchomůrka růžová (Am. rubescens), které bylo pro tento účel použito rovněž 200 kg v sladkokyselém nálevu.

Ve stálých vitrinách v závodě byly vystavovány zimní a jarní houby konservované, polotovary a jinak upravené. Proveden **cyklus 4 přednášek** v Osvětové besedě v Malšovicích, Lidová akademie mykologie v Domě Osvěty v Hradci Králové: 8 přednášek a 1 exkurse do lesa (zahájení se zúčastnila pí. Růžena Smotlachová), 2 přednášky ve školách v Hradci Králové, 4 přednášky v Kulturním středisku ČSD v Hradci Králové, 1 přednáška v JZD Michnovka, v závodním klubu Severografia v Červeném Kostelci a jinde. Výstava hub na hradeckém nádraží a v závodě probíhá; počínaje 13. červnem se scházejí hradečtí houbaři v Domě Osvěty každé pondělí v 19.30 k určování hub a další činnosti. 14. června byla v Domě Osvěty přednáška o houbách pro důchodce z Českých závodů gumárenských, dne 15. června exkurse do lesa závodním autobusem s Mykologickým klubem ROH. Při všech akcích rozšiřujeme receptáře na úpravu hub. Jsou naplánovány exkurse v Hradci Králové, v Posázaví, rovněž tak přednášky, kursy pro nakládání a úpravu hub, organizovaný sběr hub na Pionýrském táboře ve Zruči, zájezd s učiteli-botaniky za houbami. Bude pokračováno v průzkumu jedovatých hub zkouškami v hradecké fakultní nemocnici. Zvláštní akcí bude výzkum působení hořkých látek hřiba hořkého (Tylopilus Felleus) na organismy zvířat. Rovněž tak hub za syrova jedovatých. Výsledky budou oznámeny v M. Sb.

* * *

Z Labutě u Tachova zaslal do ústředí ČsMS A. Havel velmi pěknou plodnici kotrče kadeřavé — Sparassis Crispa Wulf., vážící 5,60 kg. Nalezl ji s. J. Vobořil z Tachova v lese u obce Milíře dne 29. 8. t. r. Byla vystavena na výstavě hub v Radiopaláci v Praze.

Miloslav Dědeček: **Zpráva ze Železného Brodu.**

Loňského roku jsem po delší přestávce oživil činnost referenta ČsMS v našem městě. Pro místní rozhlas jsem vypracoval cyklus přednášek, k nimž jsem použil prací Dra Smotlachy a též velmi pěkných článků jednatele ČsMS Jos. Chmelíčka. Přednášky měly tato témata: 1. O houbaření, 2. Jedovaté houby, 3. Jedlé houby, 4. Houby ve výživě lidu, 5. Houby v kuchyni, 6. Otravy houbami.

Nyní jsem byl požádán, abych uspořádal stálou výstavku pro veřejnost a provedl školení v n. p. Laboratorní potřeby. Při té příležitosti budu vystavovat houby i ve vitríně na našem podnikovém ředitelství n. p. Železnobrodské sklo — poněvadž jsem zde podnítil velký zájem o poznání lupenatých hub.

Vzpomínám velmi rád a často na zesnulého doc. Dra Smotlachu, který u nás v Železném Brodě v roce 1942 velmi obětavě pomáhal při výstavě hub a založení odbočky ČsMS. Jeho přednáška se světelnými obrazy zanechala v nás nezapomenutelné dojmy.

* * *

II. sjezd evropských mykologů v ČSSR se konal s velkým úspěchem za velké účasti zahraničních hostů ve dnech 29. 8. až 4. 9. 1960. Zabýval se otázkami vztahujícími se k mykocenologii vyšších hub a úloze těchto hub ve společenství vyšších rostlin. Důležitou a hlavní součástí sjezdu byly exkurse, při nichž bylo diskutováno v přírodě. Diskuse se vedly o nejrůznějších otázkách mykologie, zejména též kolem mykorrhizy a hub parasitických. Účastníci sjezdu navštívili místa v Čechách a na Moravě, zajímavá z mykologického hlediska, prohlédli si výstavy hub v Praze a Brně. Někteří hosté podnikli exkurse do Tater. Čs. mykologové měli jedinečnou příležitost poznati mnoho vynikajících zahraničních mykologů osobně.

Výstava hub v Brně 2.—5. září 1960. Pro účastníky II. sjezdu evrop. mykologů i pro širokou veřejnost byla uspořádána odbočkou ČVSM a přáteli hub při Moravském muzeu v Brně velká úspěšná výstava hub v budově hospodářské školy v Pionýrské ulici, která svým rozsahem předčila všechny výstavy dosud v Brně pořádané. Na výstavě byl ve dvou sálech ukázán bohatý čerstvý materiál, doplněný četnými obrazy, modely a konzerv. exponáty. S tímto úsekem výstavy byla spojena výstavka české literatury. Na čestném místě byl vystaven náš časopis a práce Dr. F. Smotlachy. Velmi ucelená byla exposice dřevokazných hub, zajišťovaná zejména Ústavem ochrany lesa a myslivosti lesnické fak. Vysoké školy zemědělské v Brně a Laboratoří fysiologie a anatomie rostlin přírodovědecké fakulty v Brně. Další oddíl výstavy podával přehled o význačných výzkumných ústavech z celé republiky, které se zabývají fytopatologickou problematikou. Příjemným překvapením pro návštěvníky bylo ochutnávání houbových jídel. Přípravu jídel zajistili žáci školy pro veřejné stravování pod vedením učitelky M. Koubkové. Milým doplňkem výstavy byly originály obrazů s houbařskou tématikou i fotografie hub. Pro účastníky sjezdu byla určena místnost, vybavená literaturou a pomůckami pro mikroskopování a určování hub.

Hlavním organizátorem výstavy byl známý mykol. brněnský pracovník inž. Karel Kříž. Chválu zaslouží pořadatelé také proto, že vedle přesného určení podle posledního stavu vědy používají pro veřejnost česká, lidová nebo vžitá označení, ražená naší společností. Inž. Sm.

* * *

Výstava hub v Praze a na Vinohradech v září 1960. ROH — Klub spojařů uspořádal v září t. r. úspěšnou výstavu hub v Radiopaláci na Vinohradech. Iniciátorem a hlavním pořadatelem výstavy byl R. Kovanda, člen širšího výboru ČSMS. Výstava byla vkusně uspořádána a byla hojně zásobována čerstvými houbami. Splnila svůj účel, neboť podchytila hlavní sezónu hub a zájem pražských občanů o houby. Inž. Sm.

* * *

Ústřední houbařská poradna měla letos plné ruce práce. Inž. K. Kunc, J. Chmelíček a R. Kotyšan a další členové výboru určili mnoho zásilek a donášek hub. Některé dny bylo nutno určit celé desítky druhů.

* * *

Naši referenti i přátelé hub z celé ČSSR nám hlásili, že připravují výstavy a výstavky hub. Sdělte nám výsledky! Rádi je uveřejníme, aby byl lepší obraz o práci vykonané v úseku šíření znalosti hub a aby byli povzbuzeni k práci tam, kde zaostávají. Výstavy hub jsou naší krásnou tradicí, ve které musíme pokračovat, která udivuje zahraniční mykol. pracovníky. Inž. Miroslav Smotlacha

* * *

Čs. rozhlas a televise věnovaly v r. 1960 houbám několik relací. Velmi zajímavý pořad o houbách v krásné literatuře byl sestaven s. Ivanovem a byl vysílán v srpnu a na žádost posluchačů opakován v září. Prameny získával autor v starších ročnících MSb i v besedě s R. Smotlachovou.

V. K.

Výstava hub ČSMS se konala ve dnech 10.—12. X. t. r. v Obecním domě v Praze 1. Bylo vystaveno přes 100 druhů hub.

Vydavatel: Čs. mykologická společnost v Praze 1, Karmelitská 14, tel. 673-80. Vedením redakce pověřen Dr. J. Hlaváček. Redakce a administrace tamže. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p., provozovna 101, Praha II, Hálkova 2. — Povoleno MIO 28 582/47/TO ze dne 30. září 1947. — Novin. sazba povolena čís. 304-10-Hor/59. — Dohlédací pošt. úřad: Praha 011. Za články odborné si odpovídá každý sám. Rukopisy se nevracejí. Předplatné 20 Kčs, do ciziny 25 Kčs. Jednotlivé sešity 5 Kčs, dvojsešit 10 Kčs. — Odběr listu lze přerušit jen včasnou výpovědí, tj. před konečným sešitem ročníku (čili do měsíce po vyjití předposledního sešitu). Všechna autorská práva vyhrazena. Sešit 8—10 vyšel v říjnu 1960.
A-03*01183

ČLENOVÉ ČESKOSLOVENSKÉ MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI!

Uplatněte své houbařské znalosti při sběru a výkupu hub!

Spolupracujte se spotřebními družstvy **JEDNOTA**

Sběrem jedlých hub pro průmyslové zpracování pomáháte sobě a pětiletce

Informujte se o podmínkách výkupu v místní prodejně **JEDNOTY!**

DRUŽSTEVNÍ ZÁVODY–MYKOPRODUKTA

PRAHA 2, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 30

Ústředí Československé mykologické společnosti (Praha 1 - Malá Strana, Karmelitská 14) má úřední hodiny v pondělí až pátek od 8—14 hodin. V sobotu se neúřaduje.

Členové předsednictva jsou přítomni v ústředí pravidelně v pondělí a ve čtvrtek dopoledne.

Ústřední bezplatná houbařská poradna pracuje po celý rok. Doneste nebo zašlete si houby k určení. Adresa stejná.

Cena tohoto sešitu Kčs 7,50